

Taloussuunnitelman 2018–2021 laadintaohjeet

Taloussuunnittelu
Kaupunginhallitus 24.4.2017

SISÄLLYSLUETTELO

1. Taloussuunnitelman 2018–2021 valmistelun lähtökohdat	1
1.1 Yleiset talousnäkymät	1
1.2 Taloussuunnitelman laadinnan lähtökohdat	4
1.3 Talousarvion ja -suunnitelman laadintaa sekä seurantaa koskeva lainsäädäntö	5
1.4 Toimintaympäristö	6
1.5 Riskienhallintasuunnitelman päivitys	6
2. Taloussuunnitelman 2018–2021 laadintaprosessin aikataulu	8
3. Valtuustokauden 2018–2021 strategian valmistelu ja toteuttaminen	9
3.1 Strategiatyön malli	9
3.2 Toimialojen tavoitteet	11
3.3 Toiminnan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset	12
3.4 Yhteenveto toimialojen käyttötaloulososan sisällöstä	12
4. Kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnittelu	13
4.1 Palveluverkkosuunnittelun tavoitteet	13
4.2 Vantaan palveluverkon suunnittelutiedot	13
5. Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laadintaohje 2018–2021	14
5.1 Lähtökohdat ja tarkoitus	14
5.2 Laatiminen ja kokoaminen	14
5.2.1 Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman laatiminen	15
5.2.2 Koulutussuunnitelman laatiminen	15
5.2.3 Suunnitelmien kokoaminen ja käsittely	15
5.2.4 Suunnitelmien seuranta sekä tehtäviin ja virkoihin liittyvät muutokset	16
5.3. Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman tietopohja	16
5.4 Tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelma 2018–2021	17
6. Taloussuunnitelman 2018–2021 laadinta ja perustelut	18
6.1 Toiminta ja talous	18
6.2 Käyttötaloulososan sisältö	18
6.3 Talousarvion tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut	19
6.4 Käyttötalouden budjetointiohjeet	20
6.4.1 Toimintatuotot	20
6.4.2 Valmistus omaan käyttöön	20
6.4.3 Toimintamenot	20
6.4.4 Sisäiset vuokrat	23
6.4.5 Projektien budjetointi	24
6.4.6 Suunnitelman mukaiset poistot	24
6.4.7 Arvonlisävero	25
6.4.8 Taloussuunnitelmavuosien 2019–2021 budjetointi	25
6.4.9 Toimialojen taloussuunnitelmien tarkistaminen	25
7. Liikelaitokset	27
8. Konserni kunnan talousarviossa	28
8.1 Konsernin vastuut ja velvoitteet	28
8.2 Tytär yhteisöille asetettavat tavoitteet	28
9. Investoinnit	30
9.1 Investointiosan valmistelu	30
9.2 Investointiosan hankeryhmät	30
9.3 Toimitilainvestointien valmistelu	31
9.4 Tietojärjestelmäinvestointien sekä tietohallinnon palvelukeskuksen käyttötalouden talousarvioesityksen valmistelu	31
9.4.1 Tietojärjestelmäinvestoinnit	32
9.4.2 Käyttötalous	32
9.4.3 Tietohallinto - Talousarvioesityksen valmistelun aikataulu	33

10. Budjetointijärjestelmä	34
10.1 Järjestelmän rakenne.....	34
10.2 Suunnitteluhierarkian ylläpito	34
10.3 Talousarvioprosessin päävaiheet taloussuunnittelujärjestelmän näkökulmasta.....	35
11. Taloussuunnitelmakirjan materiaalien toimittaminen.....	36
12. Liitteet.....	37

Lisätietoja:

- Luku 3: Christa Salovaara 09 839 22144 ja Antti Torkkeli 09 839 23313
- Käyttötalousosa: Matti Ruusula 09 839 23787, Teija Oras 09 839 23929
- Sisäisen vuokran budjetointi: Ritva Laasonen 09 839 22306
- Käyttäjäpalvelujen (ateria-, siivous-, vahtimestari- ja turvallisuuspalvelut) budjetointi: Vesa Urtti 09 839 22210
- Palveluverkkosuunnittelu ja palvelukartat: Kirsi Vatén 09 839 22178
- Toimitilainvestoinnit sekä investointien käyttötalousvaikutukset: Risto Adler 09 839 29170
- Tietojärjestelmähankkeet: Antti Ylä-Jarkko 09 839 22323
- SAP budjetointijärjestelmä: Anna-Maarit Välkki 09 839 28525

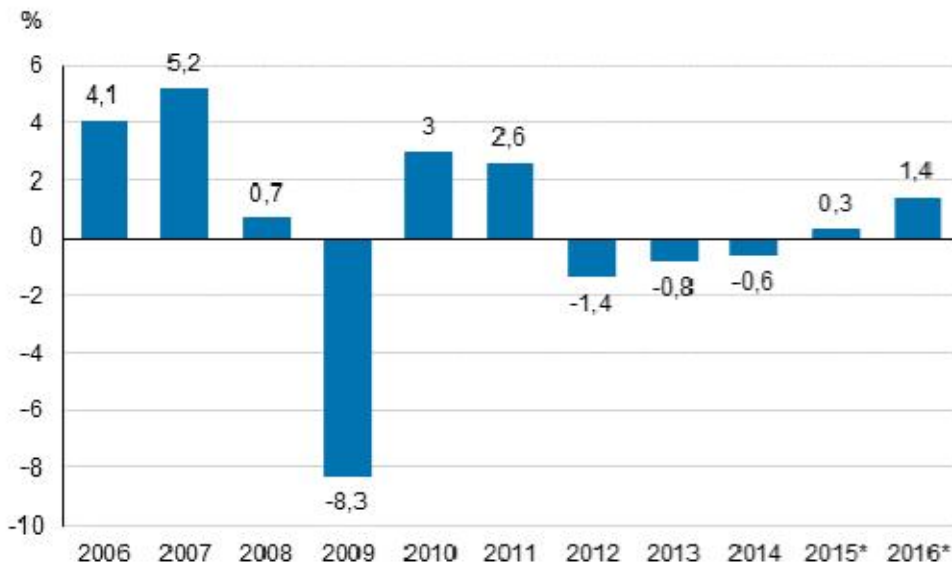
1. Taloussuunnitelman 2018–2021 valmistelun lähtökohdat

1.1 Yleiset talousnäkymät

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan bruttokansantuotteen volyymi kasvoi 1,4 prosenttia vuonna 2016. Suomen kansantalous oli taantumassa vuodet 2012–2014, minkä jälkeen vuonna 2015 bruttokansantuote kääntyi lievään 0,3 prosentin kasvuun. Vuosille 2017 ja 2018 ennustelaitokset ennakoivat 1–2 prosentin BKT-kasvua. Inflaation ennakoidaan puolestaan olevan vuosina 2017 ja 2018 reilun yhden prosentin tasolla.

Kansantalouden kysyntä kasvoi viime vuonna 1,7 prosenttia. Kysyntää kasvattivat erityisesti investoinnit sekä kotitalouksien kulutusmenot. Investoinnit olivat 5,2 prosenttia suuremmat kuin vuotta aiemmin. Yksityisen kulutuksen volyymi kasvoi 2 prosenttia, julkinen kulutus lisääntyi 0,5 prosenttia. Viennin volyymi kasvoi 0,5 prosenttia ja tuonnin volyymi 2,5 prosenttia. Yritysten varsinaisen toiminnan voittoja kuvaava toimintaylijäämä kasvoi 3,4 prosenttia. Myös yritysten voittoja ennen verojen ja osinkojen maksua kuvaava yrittäjätulo kasvoi 3,4 prosenttia.

Kuva 1: Bruttokansantuotteen volyymin vuosimuutos vuosina 2006–2016, prosenttia

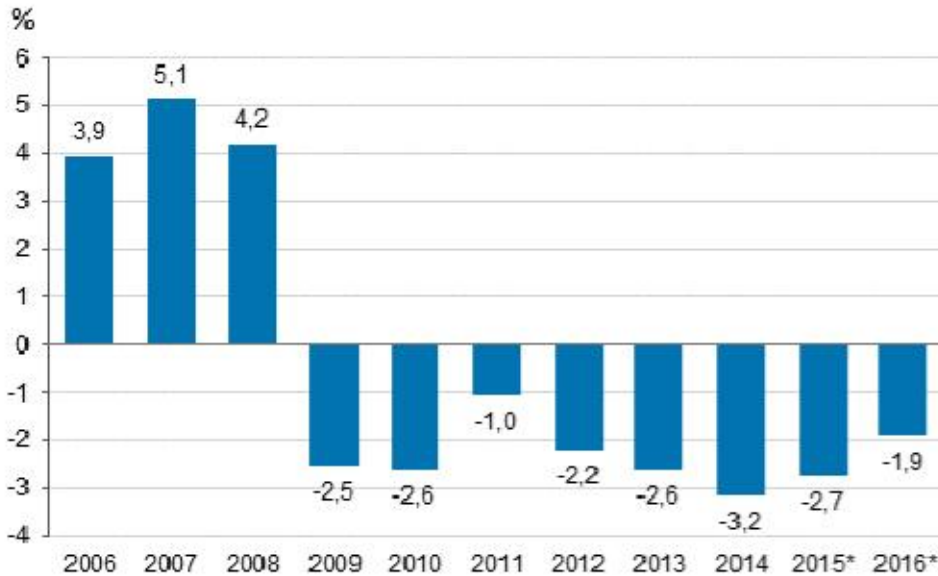

Eurostatin julkaisema euroalueen yleistä talousluottamusta kuvaava kokonaisindikaattori on ollut vakaa neljän kuukauden ajan. Indikaattorin taso ylittää selvästi euroajan keskiarvon. Suomen ja Saksan osalta kokonaisindikaattori nousi maaliskuussa selvästi, mutta heikkeni Ruotsissa. Tuotannon kausitasoitettu suhdannekuvaaja oli tammikuussa hyvässä nousussa. Trendi on noussut vuodessa 1,2 prosenttia. Tavaraviennin määrän kehityksessä voi nähdä orastavaa nousua. Kuuden kuukauden liukuvilla keskiarvoilla tarkasteltuna tavaraviennin heikoin aika oli vuoden 2016 alkupuolisko, jolta on sittemmin nousu. On kuitenkin vielä ennenaikaista arvioida, onko nousu jo alkanut vai vasta lasku päättynyt.

Euroopassa epävarmuutta aiheuttavat muun muassa Brexit-neuvottelut, joista ennakoidaan pitkiä ja vaikeita. Epävarmuutta maailmantalouden kehitysnäkymiin aiheuttavat lisäksi Yhdysvaltain tuleva kauppa-, talous-, turvallisuus- ja yhteiskuntapolitiikka, pankkijärjestelmä osissa euroaluetta, Kiinan talouskunto ja -kehitys, velkaantuminen erityisesti kehittyvillä markkinoilla sekä edelleen raakaöljyn suhteellisen alhaisen hinnan vaikutus öljytuottajamaihin.

Tilastokeskuksen Eurostatille raportoimien ennakkotietojen mukaan Suomessa julkisyhteisöjen alijäämä oli 1,9 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2016. Alijäämä alitti näin EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisen viitearvon, joka on kolme prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Julkisyhteisöjen EDP-velka eli sulautettu bruttovelka oli vuoden 2016 lopussa 63,6 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen, eli yli 60 prosentin viitearvon.

Kuva 2: Julkisyhteisöjen ylijäämä / alijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 2006–2016, prosenttia

Valtionhallinnon alijäämä vuonna 2016 oli 5,9 miljardia euroa, kun se edellisenä vuonna oli 6,3 miljardia euroa. Alijäämää pienensi muun muassa verotulojen 5,1 prosentin kasvu. Paikallishallinnon alijäämä eli nettoluotonotto supistui ennakkotietojen mukaan miljardiin euroon, kun se edellisenä vuonna oli 1,3 miljardia euroa. Julkisyhteisöjen alijäämä eli kansantalouden tilinpidon mukainen nettoluotonotto oli 4,1 miljardia euroa vuonna 2016. Vuoteen 2015 verrattuna julkisyhteisöjen rahoitusasema parani 1,6 miljardia euroa. Julkisyhteisöjen sulautettu bruttovelka (EDP-velka) oli 136,1 miljardia euroa vuoden 2016 lopussa. Velka kasvoi 2,7 miljardia euroa vuonna 2016. Valtionhallinnon osuus velan muutoksesta oli 2,4 miljardia euroa ja paikallishallinnon 0,8 miljardia.

Kuntatalouden kehitysnäkymiä

Työttömyyden lievästä vähenemisestä huolimatta edelleen heikkona pysyttelevä työmarkkinatilanne vaikeuttaa kuntatalouden tilaa heikentämällä verotulojen kasvua ja pitämällä kuntien työmarkkinatukimenot korkealla. Kuntien ja kuntayhtymien lainakannan ennakoitaan jatkavan kasvuaan myös seuraavalla taloussuunnitelmakaudella. Hallitus asetti syksyn 2015 julkisen talouden suunnitelmassa kuntataloudelle rahoitusasemataavoitteen: kansantalouden tilinpidon mukaisesti kuntatalous saisi olla vuonna 2019 korkeintaan ½ prosenttia alijäämäinen.

Kuntien yhteenlasketut kunnallisverotuotot kasvoivat 2,0 prosenttia vuonna 2016; 45 kuntaa nosti tuloveroprosenttiaan vuodelle 2016. Kunnallisverotuoton kasvua hillitsivät vaimea ansiotulojen kehitys sekä 260 milj. euroa laskevasti vaikuttaneet veroperustemuutokset. Kiinteistöverot kasvoivat 4,1 prosenttia. Yhteisöverotulot laskivat 6,3 prosenttia johtuen kuntien yhteisövero-osuuden viiden prosenttiyksikön määräaikaisen korotuksen päättymisestä. Valtionosuudet kasvoivat 7 prosenttia eli lähes 600 milj. euroa johtuen mm. valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistuksesta sekä kunnallisveroon kohdistuneiden veroperustemuutosten vaikutusten kompensaatiosta.

Vantaan kaupunki sai verotuloja vuonna 2016 yhteensä 953,8 milj. euroa. Verotulot kasvoivat 2,1 prosenttia vuoteen 2015 verrattuna. Kunnallisveroja kaupunki sai 813,7 milj. euroa, mikä on 3,5 prosenttia enemmän kuin vuonna 2015. Valmistuneen vuoden 2015 verotuksen tietojen mukaan vantaalaisten veronalaiset tulot vuonna 2015 kasvoivat 2,4 prosentilla, mikä ylitti koko maan keskimääräisen 1,8 prosentin kasvutason. Vantaalaisten ansiotulot vuonna 2015 kasvoivat 1,9 prosentilla, mikä sekin oli hieman koko maan kehitystä korkeampi.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan koko talouden palkkasumma oli joulukuussa 2016 – helmikuussa 2017 2,0 prosenttia suurempi kuin vastaavana ajanjaksona vuotta aiemmin. Pelkästään helmikuussa koko talou-

den palkkasumma kasvoi 1,8 prosenttia edellisvuodesta. Vuosi sitten joului-helmikuussa koko talouden palkkasumma kasvoi yhden prosentin. Palkkasumma kasvoi joului-helmikuussa nopeimmin rakentamisen toimialalla, jossa kasvua kertyi 8,9 prosenttia vuoden takaisesta. Kasvussa olivat myös muiden palveluiden (4,4 %), rahoitustoiminnan (4,3 %), yksityisten terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluiden (3,4 %) sekä kaupan (1,9 %) ja teollisuuden (0,3 %) palkkasumat. Yksityisen koulutuksen palkkasumma väheni prosentin vuoden takaiseen vastaavaan ajanjaksoon verrattuna.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 15–64-vuotiaiden työllisyysaste oli 68,7 prosenttia vuonna 2016. Työllisyysaste kasvoi 0,6 prosenttiyksikköä vuodesta 2015. Kasvu johtui ennen kaikkea miesten työllisyysasteesta, joka nousi yli prosenttiyksiköllä 68,5 prosentista 69,8 prosenttiin vuonna 2016. Naisten työllisyysaste pysyi lähes ennallaan ollen 67,6 vuonna 2016. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisiä oli vuonna 2016 keskimäärin 2 448 000 henkeä, mikä oli 11 000 henkeä enemmän kuin vuonna 2015. Työllisten miesten lukumäärä kasvoi 18 000 hengellä, mutta työllisten naisten määrä pieneni 6 000 hengellä.

Työttömyys väheni vuonna 2016. Työttömiä oli vuonna 2016 keskimäärin 237 000 eli 15 000 henkeä vähemmän kuin vuotta aiemmin. 15–74-vuotiaiden työttömyysaste oli vuonna 2016 keskimäärin 8,8 prosenttia, kun se vuonna 2015 oli 9,4 prosenttia. Miesten työttömyysaste oli 9,0 ja naisten 8,6 prosenttia. Työttömien määrä väheni ensi kertaa sitten vuoden 2012. Erityisesti nuorten miesten työttömyys väheni.

Vuonna 2017 voimaan astunut kilpailukyky sopimus vaikuttaa sekä kuntatalouden menoihin että tuloihin. Se alentaa kuntien verotuloja muun muassa työntekijämaksujen muutosten kautta. Kilpailukyky sopimukseen liittyvä ansiotuloverojen kevennys ei sen sijaan vaikuta kuntatalouden rahoitusasemaan, koska verotulojen aleneminen kompensoidaan kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta. Sopimuksen arvioidaan alentavan kuntien työvoimakustannuksia vajaalla 700 milj. eurolla vuonna 2017. Kilpailukyky sopimus alentaa työntekijien sairausvakuutusmaksua vuosina 2017–2020. Lisäksi työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksurasitusta siirretään osittain työnantajilta palkansaajien maksettavaksi. Maksumuutosten työvoimakustannuksia alentava vaikutus nousee noin 500 milj. euroon vuoteen 2019 mennessä. Julkisen sektorin lomarahoja leikataan 30 prosentilla vuosina 2017–2019. Leikkaus pienentää kuntatalouden toimintamenoja vuonna 2017 noin 310 milj. eurolla.

Valtionosuusvähennysten jälkeen kilpailukyky sopimuksen kokonaisvaikutus kuntatalouteen arvioidaan noin 90 milj. euroa rahoitusasapainoa heikentäväksi vuonna 2017. Pidemmällä aikavälillä myös kuntatalous hyötyy kilpailukyky sopimuksen suotuisista vaikutuksista kasvuun ja työllisyyteen. Vaikutus on kuntatalouden kehitysarviossa 90–120 milj. euroa kuntataloutta heikentävä vuosina 2017–2019 ja noin 35 milj. euroa kuntataloutta heikentävä vuonna 2020.

Syksyn 2016 ennusteissa Kuntaliitto arvioi kuntien verotulojen vähenevän vuonna 2017 yhteensä 0,7 prosenttia vuoteen 2016 verrattuna. Ennakoitu verotulojen vähentyminen johtuu kilpailukyky sopimuksen vaikutuksista palkkasummaan ja työntekijöiden sosiaalivakuutusmaksuihin sekä sopimuksen tueksi toteutetuista veronkevennyksistä. Vantaan verotulojen arvioitiin vuoden talousarviossa 2017 vähenevän edellisvuodesta noin 1,3 prosentilla. Tammi-maaliskuussa 2017 kuntien saamat kunnallisverotilitykset ovat olleet 0,6 prosenttia pienemmät kuin vuotta aiemmin vastaavalla ajanjaksolla. Myös Vantaan kaupungin tammi-maaliskuussa 2017 saamat kunnallisverotilitykset ovat olleet 0,6 prosenttia pienemmät edellisvuoteen verrattuna.

Kuntaliiton syksyn 2016 ennusteissa kuntien verotulojen arvioitiin kasvavan vuonna 2018 yhteensä 2,4 prosentilla vuoteen 2017 nähden. Seuraavien vuosien verotulokasvun ennakoitiin olevan vielä hieman vuoden 2018 kasvutasa korkeampi. Päivitetyt ennusteet verotulojen ja valtionosuuksien kehityksestä taloussuunnitelmakauden 2018–2021 valmistelua varten saadaan loppukevään aikana valtion budjetin kehyspäätöksen ja valtakunnallisten talouskehitystä koskevien ennusteiden päivittämisen myötä.

Valmisteilla oleva sote- ja maakuntauudistus vaikuttaa olennaisesti kuntien talouteen ja tulopohjaan vuodesta 2019 lähtien. Uudistusta koskevien lakiesitysten ja laskelmien mukaan kunnilta maakuntiin siirtyvät kustannukset olisivat noin 17,4 miljardia euroa. Vastaavasti kuntien valtionosuuksia siirrettäisiin maakuntien rahoittamiseen noin 5,8 miljardia euroa ja lisäksi kuntien verotuloja siirrettäisiin maakunnille noin 11,1

miljardia euroja alentamalla kunnallisveroprosentteja 12,47 prosenttiyksiköllä. Lisäksi kuntien yhteisöverosuutta leikattaisiin 0,5 miljardilla eurolla. Sote- ja maakuntauudistuksen kuntakohtaiset vaikutuslaskelmat päivittyvät vielä useaan otteeseen valmistelun edetessä.

Lähteet: Tilastokeskus, Etlä, Kuntaliitto, Vantaan kaupungin tilinpäätös 2016, Vantaan kaupungin talousarvio 2017

1.2 Taloussuunnitelman laadinnan lähtökohdat

Valtuustokaudelle 2018–2021 valmistellaan uusi Vantaan kaupungin strategia. Osana strategiaa tullaan määrittämään myös Vantaan kaupungin talouslinjaukset valtuustokaudelle. Tulevan strategian ja sen talouslinjausten valmistelutyö on käynnistynyt keväällä 2017 ja linjaukset tarkentuvat syksyn 2017 aikana uuden valtuuston käynnistäessä työnsä. Uusi strategia hyväksytään kaupunginvaltuustossa 11.12.2017.

Taloussuunnitelman 2018–2021 valmistelussa hyödynnetään lähtökohtana strategian valmistelutyön alustavia linjauksia soveltuvien osin. Käytettävissä on myös valtuustokauden 2013–2017 strategiasta valmistunut ulkoinen auditointi, jonka suositukset tulee huomioida sitovien tavoitteiden esitysten sekä toimialojen ja tulosalueiden tulokorttien valmistelussa. Myös kaupungin taloustilanteesta valmistui maaliskuussa ulkoinen analyysi strategiatyön ja taloussuunnitelman pohjaksi. Vuotta 2018 koskevat tavoite-esitykset päivitetään syksyllä 2017 valtuustokauden strategian valmistelun edettyä.

Sote- ja maakuntauudistus vaikuttaa toteutuessaan huomattavasti Vantaan kaupungin organisaatioon, toimintaan ja talouteen. Hallituksen esittämän suunnitelman mukaan sote- ja maakuntauudistus astuisi voimaan organisaatio- ja palvelutuotantosiirtojen osalta vuoden 2019 alusta. Silloin sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan, Suun terveydenhuollon liikelaitoksen ja Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen toiminnot siirtyisivät Uudenmaan maakunnan järjestettäväksi. Näiden lisäksi uudistus koskettaa myös ympäristökeskusta sekä Vantaan Työterveys liikelaitoksen toimintoja. Lisäksi on mahdollista, että kasvupalvelujen osalta muodostetaan pääkaupunkiseudun kuntayhtymä, johon siirtyisi maakunnan kasvupalvelujen järjestämisvastuun lisäksi myöhemmin määriteltävässä laajuudessa Uudenmaan kuntien kasvupalvelutoimintoja.

Taloussuunnitelman laadintaohjeen antamisen ajankohtana ei uudistuksen edellyttämää lainsäädäntöä ole vielä hyväksytty eduskunnassa. Tilanteen uskotaan selkiytyvän kesän 2017 aikana sekä tulevan lainsäädännön että aikataulun suhteen. Mikäli alkuperäinen aikataulu uudistuksen käynnistymisestä vuoden 2019 alusta pitää, on sillä vaikutusta taloussuunnitelman vuosiin 2019–2021. Vantaan kaupungin taloussuunnitelmaa 2018–2021 valmistellaan kuitenkin ennen lainsäädännön vahvistamista vuonna 2017 voimassa olevan organisaation mukaisesti ilman sote- ja maakuntauudistuksen vaikutuksia. Taloussuunnitelmaa korjataan lainsäädännön mukaiseksi eduskuntakäsittelyjen jälkeen, joten toimialojen ja liikelaitosten on syytä valmistella taloussuunnitelman talouslukuja kahden eri skenaarion varalta. Henkilöstökeskus ohjeistaa sote- ja maakuntauudistus huomioiden henkilöstösuunnitelmien laadinnan.

Taloussuunnitelman 2018–2021 valmistelu perustuu talouden tasapainottamisen jatkamiseen toimintaympäristöön liittyvät riskit huomioiden. Sote- ja maakuntauudistus tarkoittaa toteutuessaan esitetyssä muodossaan kaupungin toiminnan ja rahoituksen volyymin puolittumista lainakannan jäädessä ennalleen. Uudistus tarkoittaisi myös vastikkeettomia omaisuuden siirtoja kaupungin irtaimesta omaisuudesta sekä etenkin kaupungin rahoittamista kuntayhtymistä, ja myös kaupungin valtionrahoituksesta riippuvuuden lisääntymistä.

Taloussuunnitelman 2018–2021 käyttötalouden ja investointien määrärahojen ja tuloarvioiden kehukset määritetään alustavasti toimialojen kehysneuvotteluissa huhtikuun alussa ja niistä päätetään kaupunginhallituksessa 22.5.2017.

1.3 Talousarvion ja -suunnitelman laadintaa sekä seuranta koskeva lainsäädäntö

Uusi kuntalaki (410/2015) tuli voimaan 1.5.2015 kesken kuntien valtuustojen toimikauden. Useita säännöksiä sovelletaan vasta 1.6.2017 lukien, jolloin vuoden 2017 kuntavaaleissa valitun valtuuston toimikausi alkaa.

Kuntalain mukaan kunnan on laadittava kuntastrategia, jossa päätetään kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista ja joka ohjaa taloussuunnitelman ja talousarvion laatimista. Talousarvion ja taloussuunnitelman tulee siten uudistetun kuntalain mukaan kytkeytyä entistä paremmin kuntastrategiaan. Kuntalain kokonaisuudistuksessa painotetaan yleisesti kuntakonsernin kokonaisuutta. Tavoitteena on omaksua kokonaisvaltaisempi näkökulma kunnan toimintaan, jolloin myös taloudellisen tilanteen arvioimisessa tulisi näkyä peruskunnan talouden lisäksi nykyistä paremmin kunnan toiminta ja vastuut kuntakonsernina ja kuntayhtymissä.

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla mahdollinen alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot ja siinä osoitetaan miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudessa on noudatettava talousarviota. Toimielin ei saa ylittää talousarviossa sille asetettua määrärahaa. Muutoksista talousarvion sitoviin eriin päättää valtuusto, muutokset on esitettävä valtuustolle talousarviovuoden aikana.

Talousarviossa esitettyjen tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumista seurataan vuosikolmanneksittain kaupunginhallitukselle ja -valtuustolle laadittavissa osavuosi- ja vuosikokousraportissa. Lisäksi taloussuunnittelu kokoa kuukausittain talousraportin kaupungin johdolle ja kaupunginhallitukselle (sis. kaupunki- ja toimialatasot). Kuukausiraportoinnin aikatauluista ja erityisistä raportoinnissa huomioitavista asioista tiedotetaan Avaimessa sekä SAP-portaalin etusivulla.

Kuntalain 113 § mukaan kunnanhallituksen on laadittava tilikaudelta tilinpäätös. Tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus. Talousarvion toteutumisvertailu antaa tietoja kunnan varainkäytöstä kunnan päättäjille, asukkaille ja sidosryhmille. Toteutumisvertailu toteutetaan sillä tarkkuustasolla, jolla valtuusto on määrärahat ja tuloarviot eri toimintoille hyväksynyt. Kunnan tilinpäätöksestä säädetään kuntalain lisäksi kirjanpitolain säännösten soveltamisesta antaa ohjeet kirjanpitolautakunnan kuntajaosto.

Toimintaa kuvaavien tietojen avaaminen julkisiksi

Toimialojen toiminnan lähtökohtana ovat avoimuuden ja läpinäkyvyyden periaate ja avoimien rajapintojen käyttö. Toimintaa kuvaavat tiedot avataan julkisiksi siltä osin kuin tietosuoja- ym. lait sen sallivat. HRI (Helsinki Region Infoshare) -palvelussa on avattu kaupungin ostolaskut vuodesta 2012 alkaen sekä tilinpäätök-

set, talousarviot ja investointisuunnitelmat vuodesta 2011 alkaen. Toimialat edistävät omalta osaltaan palveluja koskevien tietojen avaamista HRI-palvelussa.

Toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittäminen Vantaan kaupungin päätöksenteossa ja palveluissa

Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittavat sitä, että päätöksenteossa ja palveluissa kiinnitetään huomiota sukupuolten tasa-arvon ja kaikkien ihmisten yhdenvertaisuuden (ikä, alkuperä, kieli, vakuumus, terveydentila jne.) toteutumiseen tasa-arvolain (609/1986) ja yhdenvertaisuuslain (1325/2014) vaatimalla tavalla. Oman toiminnan syrjimättömyyden lisäksi viranomaisten tulee edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti kaikessa toiminnassaan.

Vantaan kaupunki on sitoutunut tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen strategiassaan. Kaupungin hallitus hyväksyi 14.11.2016 § 8 Vantaan kaupunkitasoisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman 2017–2020 ("Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen Vantaan kaupungin toimintatapana"). Suunnitelman laajin osuus on Työkirja (osa 1, s. 6–84), jonka avulla työyhteisöt ja viranhaltijat voivat hahmotella mitä syrjimättömyys ja edistäminen eli tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on nimenomaan heidän työssään. Suunnitelman osa 2 on varsinainen toiminnallinen suunnitelma (s. 97–102), joka sisältää suunnitteluvelvoitteet kaikille toimialoille. Asukaspalvelujen hallinto täsmentää tätä osuutta toimialoille vielä alkuvuodesta 2017. Suunnitelman viimeinen osa 3 (s. 103–108) on kuvaus siitä, mitä on Vantaan kaupungin henkilöstön tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tavoitteleva henkilöstöpoliittinen suunnittelu ja työ.

1.4 Toimintaympäristö

Väestöennuste

Väestöennuste laaditaan vuosittain. Sitä tehtäessä otetaan huomioon edellisten vuosien väestökehitys ja arvioidaan tulevan kehityksen suuntaa. Koko kaupungin tasolla ennuste ulottuu vuoteen 2045 ja kaupunginosatasolla vuoteen 2027. Väestöennuste valmistuu sen jälkeen, kun kaikki vuotta 2016 koskevat väestörakenne- ja väestömuutostiedot on saatu Tilastokeskuksesta.

Väestöennuste antaa kehitysnäkymän, jonka avulla toimialat voivat mitoittaa palvelunsa ja niiden vaatimat kustannukset kaupungin taloussuunnitelmassa ja varautua myös suunnitelmaa pidemmällä aikavälillä väestörakenteessa ja -määrässä tapahtuvien muutosten edellyttämiin kustannusmuutoksiin. Väestöennuste on käytettävissä kesäkuussa osoitteessa:

http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/tietoa_vantaasta/tilastot_ja_tutkimukset/vaesto_ja_ennuste

Vuoden 2018 talousarviota ja vuosien 2018–2021 taloussuunnitelmaa laadittaessa otetaan lisäksi huomioon kunnassa asuvan vieraskielisen väestön määrä, ikärakenteen ja kieliryhmittäisen rakenteen kehitys siten kuin se on ennustettu "Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2015–2030" -raportissa. Raportti on käytettävissä samassa osoitteessa kuin yleinen väestöennustekin.

1.5 Riskienhallintasuunnitelman päivitys

Vantaan kaupungissa riskien arvioinnin tavoitteena on tunnistaa ja arvioida tilanteet, tapahtumat tai tapahtumaketjut, jotka voivat estää saavuttamasta asetettuja tavoitteita, uhata toiminnan jatkuvuutta, aiheuttaa henkilövahinkoja tai omaisuuteen kohdistuvia menetyksiä tai vaikuttaa negatiivisesti organisaation julkisuuskuvaan sekä maineeseen. Merkittävimmiksi tunnistetuille tai muutoin toiminnan kannalta keskeisille riskeille määritetään hallintatoimenpiteet ja toimenpiteiden toteutukselle vastuutahot sekä aikataulutus. Toimenpiteiden toteutusta tulee seurata ja arvioida onko niillä saavutettu haluttu vaikutus riskin merkittävyyteen.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt ohjeen riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan järjestämisen periaatteista Vantaan kaupunkikonsernissa 2.3.2015. Ohjeessa kuvattuja periaatteita noudatetaan Vantaan kaupungin riskienhallinnassa. Tavoitteena on varmistaa, että riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan toimintamalleja sovelletaan yhtenäisin perustein koko organisaatiossa.

Vantaan kaupungissa riskit jaetaan strategiisiin, operatiivisiin, taloudellisiin ja vahinkoriskeihin. Riskien tunnistamisessa ja arvioinnissa on huomioitava, että osa riskeistä on kaupunkikonsernin ulkopuolelta tulevia (esimerkiksi toimintaympäristöstä johtuvia), mutta edellä mainittujen lisäksi on tärkeää tunnistaa myös organisaation sisäiset riskit.

Riskienhallintasuunnitelman laatiminen tulee toteuttaa vähintään tulosalueetasolla. Toimialan riskienhallintasuunnitelma pohjautuu sen tulosalueiden laatimiin riskien arviointeihin, joista tunnistetaan koko organisaation toiminnan ja tavoitteiden kannalta olennaisimmat ja merkittävimmät riskit.

Riskienhallintasuunnitelman ajantasaisuus tarkastetaan kaksi kertaa vuodessa alempana olevan aikataulun mukaisesti. Aiemmin tunnistetut riskit arvioidaan tässä yhteydessä uudelleen ja erityisesti pyritään arvioimaan, onko jo toteutetuilla riskienhallintatoimenpiteillä saavutettu haluttu vaikutus riskin merkittävyyteen. Mikäli uudelleen arvioinnissa riski osoittautuu edelleen merkittäväksi, tulee pohtia, ovatko määritetyt riskienhallintatoimenpiteet riittäviä ja tarkoituksenmukaisia.

Kaupunkikonsernin tulosalueet raportoivat tunnistamistaan ja arvioimistaan riskeistä organisaationsa johdolle käyttäen tähän laatimaansa riskienhallintasuunnitelmaa. Toimialan ja liikelaitoksen johto käsittelee, arvioi sekä laatii näiden tietojen perusteella arvion organisaatioonsa kohdistuvista merkittävimmistä riskeistä.

Toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma toimitetaan kaupungin riskienhallinta- ja valmiuspäällikölle (heikki.t.kangas@vantaa.fi).

12.5.2017 mennessä toimitetaan kevätkaudella päivitetty toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma

5.12.2017 mennessä toimitetaan syyskaudella päivitetty toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma sekä arvio riskienhallinnassa onnistumisesta ja selonteko organisaation sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelyistä

Yllä mainitut raportit käsitellään kaupungin riskienhallinnan ohjausryhmässä ja näiden tietojen perusteella laaditaan vuosittain arvio kaupunkiin ja sen toimintaan kohdistuvista merkittävimmistä riskeistä. Riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan keskeisimmät johtopäätökset esitetään vuosittain myös tilinpäätöksessä.

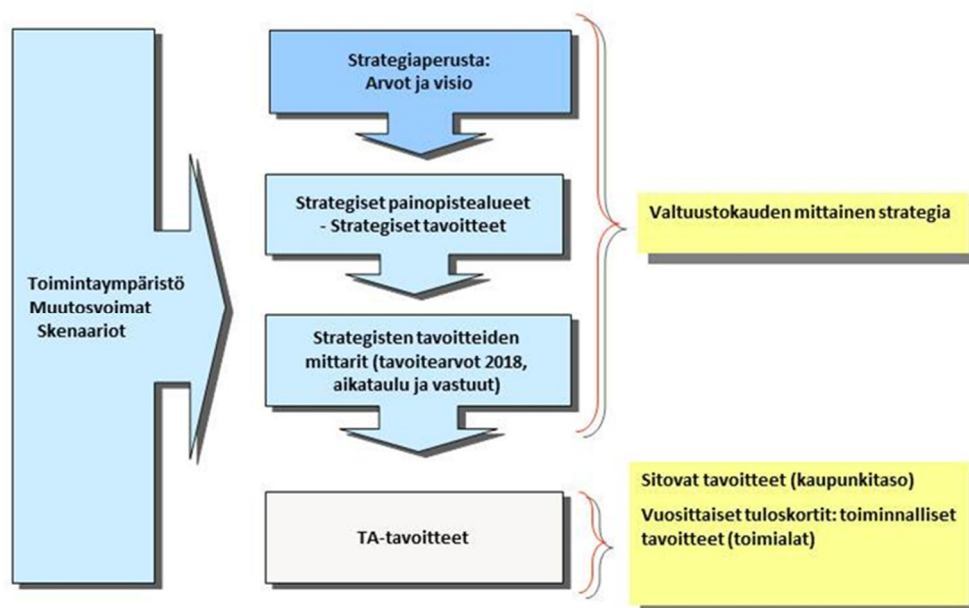
2. Taloussuunnitelman 2018–2021 laadintaprosessin aikataulu

Alla on listattu taloussuunnitelman 2018–2021 laadintaprosessin keskeiset päivämäärät. Yksityiskohtainen listaus prosessin valmisteluajataulusta on liitteessä 1.

Kaupunginvaltuuston arviointi- ja lähetekeskusteluseminaari; toimintaympäristö-analyysit toimialoittain	23.3.2017
Toimialojen kehysneuvottelut	
Maankäytön kehysneuvottelu	4.4.2017
Sosiaali- ja terveystoimen kehysneuvottelu	7.4.2017
KJ toimialan kehysneuvottelu	11.4.2017
Konserni- ja asukaspalvelujen kehysneuvottelu	11.4.2017
Sivistystoimen kehysneuvottelu	12.4.2017
Kaupunginhallitus; taloussuunnitelman laadintaohjeen käsittely	24.4.2017
Kaupunginvaltuusto, KV info; kehysvalmistelun esittely, sitovien tavoitteiden aihiot	4.5.2017
Kaupunginhallitus; kehyksen valmistelutilanteen esittely	8.5.2017
Kaupunginhallitus; kehyksen ja luonnosten sitoviksi tavoitteiksi käsittely	22.5.2017
Kaupunginvaltuusto; kehys ja sitovat tavoitteet tiedoksi	12.6.2017
Kaupunginvaltuuston seminaari; strategia, taloussuunnitelma	17.–18.8.2017
Toimialojen budjettineuvottelut	
Konserni- ja asukaspalvelujen budjettineuvottelu	22.8.2017
Sosiaali- ja terveystoimen budjettineuvottelu	23.8.2017
Sivistystoimen budjettineuvottelu	24.8.2017
Maankäytön budjettineuvottelu	25.8.2017
KJ toimialan budjettineuvottelu	31.8.2017
Kaupunginvaltuuston iltakoulu; investointiohjelma, yhtiöesittelyt	7.9.2017
Lautakuntakäsittelyt, viikot 36–37	4.-13.9.2017
Toimielimen talousarvioesityksen tekstit ja tunnusluvut sekä talousarviokirjan investointiosan materiaalit taloussuunnitteluun	8.9.2017 Kajo, Konsas, Mato 15.9.2017 Sivi, Soster
Kaupunginjohtajan talousarvioesitys (YTR, lehdistö, TS-info 1)	9.10.2017
TS-info 2; toimialojen TS-esitykset	10.10.2017
Valtuustoryhmät palauttavat talousarviota koskevat selvityspyynnot	12.10.2017
Toimialojen vastaukset selvityspyyntöihin julkaistaan Extranetissä	18.10.2017
Valtuustoryhmät palauttavat muutosesitykset talousarvioon (korilista)	25.10.2017
Koonti muutospyyntöistä lähetetään neuvottelijoille (korilista)	26.10.2017
Valtuustoryhmien välinen TS-neuvottelu ja kaupunginhallituksen talousarvioesitys	30.10.2017
Kaupunginvaltuuston iltakoulu; strategia	2.11.2017
Kaupunginvaltuusto; TS 2018–2021 päätös, veroprosenttipäätökset	13.11.2017
Kaupunginvaltuusto; päätös valtuustokauden strategiasta	11.12.2017
Käyttösuunnitelmat ja työohjelmat 2018 käsitelty lauta- ja johtokunnissa	31.12.2017

Toimialojen ja tulosalueiden tulokortit laaditaan kevään 2017 strategiavalmistelun pohjalta. Valtuustokauden strategiavalmistelun työpajat järjestetään toimialoilla talvella ja keväällä 2017. Työpajoissa analysoidaan toimintaympäristöä ja valmistellaan strategian kärkiä. Syntyvä aineisto pohjustaa syksyn strategiavalmistelua valtuustossa, johtoryhmissä ja asiantuntijaryhmissä.

Kuva 4: Strategiatyön malli valtuustokaudella 2018–2021

Valtuustokauden strategiaa toteutetaan valtuustotasosten sitovien tavoitteiden sekä toimialojen tavoitteiden ja tuloskorttien kautta. Sitovat tavoitteet ovat vuosittain valtuustossa talousarviokäsittelyn yhteydessä hyväksyttäviä toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita, jotka edistävät valtuustokauden strategisten tavoitteiden toteutumista vuositasona.

Sitovat tavoitteet valmistellaan yhteistyössä toimialojen kanssa. Tavoitteiden mittareille laaditaan lähtötasot (vuosi 2016, viimeisin tieto) sekä tavoitetasot vuodelle 2018. Kaupunkitason sitovat tavoitteet sisällytetään toimialojen tuloskortteihin niiden vastuutuksen mukaan.

Toimialojen ja tulosalueiden tuloskorttien laadintaohjeet ovat kohdassa 3.2.

Valtuustokauden 2013–2017 strategiasta on valmistunut ulkoinen auditointi, jonka suositukset kannattaa huomioida sitovien tavoitteiden esitysten sekä toimialojen ja tulosalueiden tuloskorttien valmistelussa. Toimenpide- ja retoristen mittareiden määrää olisi suositeltavaa edelleen vähentää. Lisäksi jatkossa kehitetään edelleen valtuustokauden strategisten tavoitteiden ja talousarvion yhteydessä päätettävien vuotuisten sitovien tavoitteiden ja niiden mittarien yhteyttä.

Raportointi ja seuranta

Valtuustokauden 2013–2017 strategiasta on vuonna 2015 tehdyn väliarvioinnin lisäksi valmistunut ulkoinen auditointi. Arttu2-päätäjätutkimuksessa luottamushenkilöt arvioivat miten päättyvän valtuustokauden strategia on ohjannut toimintaa ja miten strategian tavoitteet ovat toteutuneet. Strategian loppuarviointi tehdään strategiakauden lopussa.

Valtuustokauden 2018–2021 strategiasta tullaan tekemään väli- ja loppuarviointi.

Kaupunginvaltuustolle ja -hallitukselle raportoidaan:

- valtuustokauden strategia 2 krt/valtuustokausi
- talousarvion yhteydessä päätettävät vuotuiset sitovat tavoitteet (KuntaL 110 §) 3 krt/vuosi

Lautakunnille raportoidaan:

- kaupunkitason sitovat tavoitteet ja toimialan tavoitteet 3 krt/vuosi

Valtuustokauden strategian yhteydessä päätetään ne kaupunkitasoiset, strategiaa toteuttavat ohjelmat, joita tullaan valtuustokaudella laatimaan tai joista tullaan tekemään väliarviointi. Laadittavien ohjelmien tulee

tukea strategisten päämäärien toteutumista. Pääsääntöisesti vain strategian yhteydessä päätetyt ohjelmat tuodaan valtuuston käsittelyyn. Myös toimialatasoisten kehittämissuunnitelmien tulee toteuttaa valtuustokauden strategiaa.

Ohjelmien ja kehittämissuunnitelmien toteuttaminen sovitetaan kunkin taloussuunnitelmakauden taloudellisiin mahdollisuuksiin. Ohjelmien sisältämien toimenpiteiden resursoinnista päätetään talousarvion yhteydessä.

Toimintamallin tarkoituksena on parantaa ohjelmatyön ja sen sitomien resurssien vaikuttavuutta sekä strategiayhteyttä. Ohjelmien raportoinnista päätetään ohjelman hyväksymisen yhteydessä.

Esitykset kaupunkitason sitoviksi tavoitteiksi vuodelle 2018 valmistellaan toimialoilla. Ne tuodaan kaupunginjohtajan kehysneuvotteluihin, jotka pidetään huhtikuussa viikoilla 14–15.

3.2 Toimialojen tavoitteet

Toimialojen ja tulosalueiden tulokortit vuodelle 2018 valmistellaan kevään 2017 strategiavalmistelun sekä siinä kertyneen aineiston pohjalta. Kesällä 2017 tapahtuvasta valtuustokauden vaihtumisesta johtuen työn pohjana ei ole valmista tulevan valtuustokauden strategiaa. Uusi valtuustokauden strategia hyväksytään valtuustossa 11.12.2017.

Toimialojen ja tulosalueiden tulokorteilla esitetään toimenpiteet ja tavoitteet, joilla edetään kohti valtuustokauden strategian mukaisia tavoitteita. Toimialojen vuoden 2018 tulokortit laaditaan valtuustokauden strategialuonnoksen, kehyksen ja sitovien tavoitteiden sekä toimialojen toiminnan muiden keskeisten tavoitteiden pohjalta. Strategiavalmistelussa huomioidaan valtuustokauden strategian yhteydessä päätettävät ohjelmat.

Myös seuraavat hyvinvointikertomuksen 2016 nostot otetaan huomioon tavoitteiden ja tulokorttien valmistelussa:

1. Työllisyyden tukeminen
2. Maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen
3. Terveelliset elämäntavat: liikunta ja ruokailutottumukset

Talousarvion käyttötalousosassa esitetään toimialoittain ja tulosalueittain vuoden 2018 keskeiset tavoitteet. Tavoitteet mittaroidaan ja niille määritellään lähtötasot (vuosi 2016, viimeisin tieto) sekä tavoitetasot vuodelle 2018. Kaupunkitason sitovat tavoitteet sisällytetään toimialojen tulokortteihin niiden vastuutuksen mukaan.

Tulokortit laaditaan toimiala- ja tulosaluetaoilla (Liite 2, Toimialan ja tulosalueen tulokorttipohjat). Tulokorttipohjaa voi myös täydentää toimialan/tulosalueen tarpeiden mukaan, esim. lisäämällä toimialan tulokortille toimenpide-sarake. Toimialan tulokortti liitetään toimialan taloussuunnitelmaan (käyttely lautakunnassa, mutta ei sisällytetä sellaisenaan TA-kirjaan).

Toimialan tulokortin keskeisistä tavoitteista (max 5 kpl) valmistellaan tiivis teksti taloussuunnitelman käyttötalousosan Toimiala yhteensä -kohtaan. Käyttötalousosassa esitetään myös tekstinä tulosalueiden keskeiset tavoitteet (max 5 kpl) vuodelle 2018 ja taloussuunnitelmakaudelle.

Käyttösuunnitelmaan liitetään toimialan tulokortti ja tulosalueiden tulokorttien tiivistelmät (Liite 3, Toimialan ja tulosalueen tulokortin tiivistelmä). Tavoitteet ja toimenpiteet on kytkettävä määrärahoihin siten, että viimeistään käyttösuunnitelmassa sitovien tavoitteiden resurssit ovat määriteltynä.

3.3 Toiminnan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset

Toiminnan kuvaus -kohdassa esitellään tiiviisti toimialan keskeiset tehtävät, organisaatio sekä toiminnassa tapahtuvat muutokset.

Vuonna 2017 toimialat koostavat kukin oman toimintaympäristöanalyysinsä talousarvion valmistelun näkökulmasta (väestö, lainsäädäntö jne.) taloussuunnitelman 2018–2021 valmistelun edellyttämässä laajuudessa. Toimialojen keskeiset toimintaympäristön muutokset esitellään kaupunginjohtajan toimialatapaamisissa keväällä 2017 ja ne ovat kaupunginvaltuuston arviointiseminaarin 23.3.2017 tausta-aineistoa (viedään Ext-ranetiin).

Toimintaympäristöanalyysissä tarkastellaan erityisesti ulkoista toimintaympäristöä: mahdollisuudet, uhat ja riskit. Aikajana on taloussuunnitelmakausi. Toimialojen laajennetuille johtoryhmille alkuvuodesta pidettävissä strategiavalmistelun työpajoissa syntyy toimintaympäristöä kuvaavaa aineistoa. Lisäksi helmikuussa 2017 valmistuu valtuustokauden vaihteen laaja toimintaympäristökatsaus sekä laaja hyvinvointikertomus 2016: ”Yhteinen hyvinvointi. Hyvinvoinnin ja toimintaympäristön kehitys Vantaalla vuosina 2013–2016”. USO-kehittämishankkeessa on laadittu kooste (kh 28.9.2015) kaupungin keskeisistä muutosvoimista.

Lyhyt kuvaus toimialan toiminnasta laaditaan taloussuunnitelman käyttötalousosan Toimiala yhteensä -kohtaan.

Kuvaus toimialan toimintaympäristön muutoksista valmistellaan kaupunginvaltuuston arviointiseminaarin 23.3.2017 aineistoksi.

Lyhyt yhteenveto toimialan toimintaympäristöanalyysin keskeisistä tuloksista kirjataan taloussuunnitelman käyttötalousosan Toimiala yhteensä -kohtaan.

3.4 Yhteenveto toimialojen käyttötalousosan sisällöstä

Toimiala yhteensä:

1. Toiminnan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset
2. Tulokortin / toimialan keskeiset tavoitteet tekstinä (max 5 kpl)

Tehtäväalue:

1. Toiminnan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset
2. Keskeiset tavoitteet taloussuunnitelmakaudella tekstinä (max 5 kpl)
3. Toiminnan keskeiset muutokset ja palvelujen kehittäminen vuonna 2018
4. Tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut (luku 6.3)

Lisätietoja luvun 3 sisältöalueista antavat:

Christa Salovaara 09 839 22144 ja Antti Torkkeli 09 839 23313

4. Kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnittelu

4.1 Palveluverkkosuunnittelun tavoitteet

Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun tavoitteena on edistää toimialojen palveluverkkojen yhteistarkastelua, tilojen yhteiskäyttöä ja palveluverkkojen uudistamista sekä tehostaa tilajärjestelyitä.

Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun kehittämis- ja koordinoituvastuu on taloussuunnittelun tulosalueella. Palveluverkkosuunnittelu on kiinteä osa taloussuunnitteluprosessia. Koordinointi tapahtuu toimialojen kanssa vuorovaikutteisesti workshop-tilaisuuksissa liitteessä 1 esitetyn aikataulun mukaisesti.

Kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnitelma 2014–2023 sekä valtuuston 16.11.2015 hyväksymä investointiohjelma ohjaa vuotuista toimialojen toimitilainvestointiohjelman päivittämistä suunnitelmakaudella.

Tilakeskus valmistelee toimialojen päivitetystä toimitilainvestointiesityksistä koosteen, jota käsitellään palveluverkkosuunnittelun workshoppeissa sekä hankejohtoryhmissä.

Palveluverkkosuunnitteluprosessissa valmistellut päivitetyt toimialojen toimitilainvestointiesitykset käyttö-talousvaikutuksineen käsitellään lautakunnissa talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Kaupunkitasoinen investointiryhmä (hankejoto) sopeuttaa investointiesitykset investointikehykseen käymällä yksityiskohtaisesti läpi toimitilainvestointiesitysten päivitykset sekä kunnallistekniset hankkeet ja päättää keskeisistä taloussuunnitelmakauden investointiesityksistä. Toimitilainvestointiesitys sisällytetään kaupunginjohtajan taloussuunnitelmaesitykseen 2018–2021.

Toimialojen toimitilaesitysten laatimista on ohjeistettu tarkemmin taloussuunnitelman laadintaohjeiden investointiosassa kohdassa 9.3.

Lisätietoa palveluverkkosuunnittelusta antaa Kirsi Vatén 09 8392 2718

4.2 Vantaan palveluverkon suunnittelutiedot

Palveluverkkoa koskevat suunnittelutiedot ovat MapInfo muodossa K:\MapData\Palveluverkko\ palvelupisteet -kansioissa. Toimialan tietojen ylläpitäjien tulee päivittää nämä suunnittelutiedot teknisessä lautakunnassa syyskuussa käsiteltävän toimitilainvestointiohjelman mukaisiksi 8.9.2017 mennessä.

Talousarviokirjan karttaliitteiksi laaditaan kartat suurimmista uudisrakennushankkeista, korjausrakentamishankkeista sekä vuokra- ja osaketilojen muutostöistä. Nämä kartat sisällytetään kaupunginvaltuuston päätämässä muodossa talousarvion 2018 ja taloussuunnitelman 2018–2021 liitteeksi. Lisäksi TS 2018–2021 keskeiset hankkeet viedään kartta.vantaa.fi- sekä Vampatti-karttoihin.

5. Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laadintaohje 2018–2021

5.1 Lähtökohdat ja tarkoitus

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laatiminen perustuu lakiin työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnissa (449/2007). Laki määrittää kunnassa vuosittain laadittavan suunnitelman sisältöä. Vantaalla henkilöstö- ja koulutussuunnitelma muodostuu kahdesta osasta: henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelmasta sekä koulutussuunnitelmasta ja ne laaditaan yhtenä kokonaisuutena tämän ohjeistuksen ja aikataulun mukaisesti liitteenä olevaan PowerPointiin ja Exceliin.

Henkilöstö- ja koulutussuunnittelu on osa toiminnan ja talouden suunnittelua sekä johtamista. Suunnittelussa määritellään strategian ja toiminnan vaatiman henkilöstön määrällinen ja rakenteellinen kokonaistarve sekä osaamistarve suunnittelukautena. Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnittelun tarkoituksena on tukea strategiasta johdettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamista sekä ennakoida henkilöstökustannuksia. Lisäksi tavoitteena on ohjata organisaation toimintaa niin, että oikeat henkilöstöresurssit ovat oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Koulutussuunnittelussa määritellään tarve- ja tavoitelähtöisesti keinot työntekijöiden ammatillisen osaamisen ylläpitämiseen ja edistämiseen.

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman 2018–2021 lähtökohtia ovat tuleva strategia ja sen talouslinjaukset, joiden valmistelutyö käynnistyy kevään 2017 aikana sekä toimintaympäristöanalyysi ja palvelutuotannon kannalta tärkeimmät osaamistarpeet lyhyellä ja pidemmällä aikavälillä. Henkilöstö- ja koulutussuunnittelu on kytketty osaksi taloussuunnitteluprosessia ja näin ollen laadittavan suunnitelman tulee olla realistinen ja sen toteuttaminen tulee olla talouden näkökulmasta mahdollista.

Vuosien 2018–2021 henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelmassa tulee ottaa huomioon se, miten sote- ja maakuntauudistus toteutuessaan vaikuttaa kaupunginjohtajan ja konserni- ja asukaspalveluiden toimialoilla sekä maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialalla ympäristökeskuksen ja tilakeskuksen tulosalueilla.

Henkilöstö- ja koulutussuunnittelun ydintä ovat henkilöstön määrän, rakenteen, osaamisen ja kohdentumisen määrittely tulevaisuuden tarpeita varten. Henkilöstö- ja koulutussuunnittelu on ennen kaikkea toimien suunnittelua ja varautumista toiminnan edellyttämiin henkilöstöä koskeviin muutoksiin.

5.2 Laatiminen ja kokoaminen

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelma laaditaan yhtenä kokonaisuutena ja yhtenäisellä aikataululla. Suunnitelmaan kuuluu kaksi osaa, jotka ovat henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma sekä koulutussuunnitelma. Molempiin osiin löytyy valmiit pohjat liitteistä (liitteet 4 ja 5).

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelma laaditaan ensin tulosaluetasoisesti, jonka jälkeen niiden pohjalta tehdään toimialatasoinen koonti. Henkilöstökeskus tekee tulosalueiden suunnitelmiin perustuvista toimialojen koonneista kaupunkitasoisen henkilöstö- ja koulutussuunnitelman. Näin ollen ylempien tasojen suunnitelmat perustuvat tulosalueiden tarkkoihin suunnitelmiin.

Kaupunkitasoiseen suunnitelmaan liitetään muun muassa periaatteet, joilla pyritään ylläpitämään työkyvyttömyysuhan alaisten ja ikääntyneiden työntekijöiden työkykyä sekä työttömyysuhan alaisten työntekijöiden työmarkkinakelpoisuutta. Lisäksi suunnitelmaan liitetään kaupunkitasoiset tavoitteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämiseksi.

5.2.1 Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman laatiminen

Nyt laadittavan henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman pohjana on vuodelle 2017–2020 laadittu suunnitelma. Tulosalueet uudistavat suunnitelmansa siten, että vuoden 2018–2021 suunnitelman pohjana ovat apulaiskaupunginjohtajan antama talouskehys ja sen mukaiset tuottavuusvaatteet.

Tulosaluetasoisien henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman 2018–2021 laadinnassa on keskeistä tunnistaa perustehtävään tarvittava osaaminen ja sen jälkeen tehdä johtopäätöksiä siitä, millainen on optimaalinen henkilöstörakenne. Tulosalueilla, joilla tehtäviä (esimerkiksi volyymia) olisi siirtymässä nyt suunnitteilla olevaan sote- ja maakuntahallintoon, tulee tulosalueen tehtäviä ja tuotantotapaa suunnitella todennäköisesti uudelleen sekä optimoida niiden vaatima henkilöstörakenne. Suunnitelmaan dokumentoidaan, miten henkilöstörakenne on suunnittelukauden aikana muuttumassa, miten tavoiteltuun henkilöstörakenteeseen voidaan päästä ja millaisella aikataululla muutos saadaan toteutettua.

Suunnitelmassa käytetään pohjatietona esimiestyön apuvälineenä toimivaa vakanssimuutossuunnitelmaa. Vakanssimuutossuunnitelman painopiste on vuosissa ja siinä esimies suunnittelee alustavasti, mitkä vakanssit tullaan korvaamaan erilaisella tehtäväkuva- ja osaamisprofiililla ja mistä vakansseista luovutaan tehtävien uudelleen järjestelyiden kautta kokonaan myös tehtävien sote- ja maakuntahallintoon siirtyminen huomioiden.

Tulosaluejohtaja päättää, tehdäänkö tulosalueella vain tulosaluetasoinen henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma vai tekevätkö kaikki tai osa tulosyksiköistä – esimerkiksi henkilöstömäärältään suuret tai muutosten edessä olevat - myös tulosyksikkötasoisien suunnitelman.

5.2.2 Koulutussuunnitelman laatiminen

Tulosalueen on laadittava koulutussuunnitelma kaikista tulosalueen henkilöstölle suunnatusta kehittämis- toimista ja koulutuksista. Tulosalueen koulutussuunnitelma pohjautuu tulosalueen tarpeisiin ja muutoksiin toimintaympäristössä sekä nykyisen henkilöstön osaamiseen. Osaaminen on selvitetty tulos- ja kehityskeskusteluiden yhteydessä kehityssuunnitelmaa laadittaessa.

Suunnitelmassa arvioidaan koko henkilöstön ammatillista osaamista, mutta koulutusta ja kehittämistoimia voidaan kohdentaa tarpeen ja strategian mukaisesti talouskehysten sisällä. Nyt laadittavaa koulutussuunnitelmaa ei tehdä henkilötasolla, mutta kaikki ammatti- tai henkilöstöryhmät tulee olla mainittuna, joko ammattiryhmittäin tai yksiköittäin.

Koulutussuunnitelmassa kuvataan, miten osaamistarpeet priorisoidaan, mitkä osa-alueet valitaan tärkeimmiksi osaamisiksi sekä millaisilla keinoilla puuttuva osaaminen hankitaan siihen varattujen määrärahojen puitteissa. Suunnitelman tehtävä on auttaa esimiehiä ja johtajia näkemään strategisesti olennaisen koulutuksen tarve. Koulutussuunnitelmassa määritellään, millaisia työkaluja ja keinoja valitaan, kun halutaan kehittää jo olemassa olevaa osaamista.

Osa tulosalueista tuottaa kaupunkitasoista kaikille toimialoille suunnattua koulutusta ja kehittämistä. Tiedot tulosalueen tarjoamasta koko kaupungille suunnatusta koulutuksesta ja kehittämisestä kerätään erikseen eikä niitä liitetä tässä vaiheessa tulosalueen koulutussuunnitelmaan. Henkilöstökeskus ohjeistaa tämän kaupunkitasoisen koulutussuunnitelman kokoamisen erikseen.

5.2.3 Suunnitelmien kokoaminen ja käsittely

Tulosaluetasoiset henkilöstö- ja koulutussuunnitelmat lähetetään niiden valmistuttua sähköpostin liitetiedostona oman toimialan henkilöstöyksikköön seuraaville yhteyshenkilöille toimialan aikataulun mukaisesti:

- Sivistystoimi: henkilöstöpäällikkö Anne Manner
- Sosiaali- ja terveystoimi: henkilöstöpäällikkö Anneli Hyvärinen
- Konserni- ja asukaspalvelut: työmarkkinasuunnittelija Anne-Maria Kuronen

- Maankäyttö, rakentaminen ja ympäristö: henkilöstöpäällikkö Sari Saarinen
- Kaupunginjohtajan toimiala: työmarkkinapäällikkö Pia Viskarinen-Soutamo

Henkilöstöpäällikkö toimittaa tulosaluetaiset henkilöstö- ja koulutussuunnitelmat sekä toimialatasoisen henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman budjettineuvotteluiden jälkeen 4.9.2017 mennessä henkilöstökeskukseen työmarkkinasuunnittelija Anne-Maria Kuroselle. Työmarkkinasuunnittelija Anne-Maria Kuroselle ilmoitetaan sähköpostilla myös mahdolliset henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelmiin tulleet muutokset käyttösuunnitelman hyväksymisen jälkeen.

Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laadinnan yhteydessä kootaan lisäksi talousarviokirjaan tulevat toimiala- ja tehtäväaluekohtaiset henkilöstömäärät. Toimialan henkilöstöpäällikkö toimittaa taulukot myöhemmin ilmoitettavan aikataulun mukaisesti työmarkkinasuunnittelija Anne-Maria Kuroselle, joka toimittaa kaupunkitasoisen koonnin taloussuunnitteluun.

Toimialan henkilöstöpäällikkö ohjeistaa oman toimialan tulosalueita tarkemmin henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnittelun laadintaa ja aikataulua koskien sekä tarvittaessa konsultoi sisältöön liittyvissä kysymyksissä. Henkilöstöpäällikkö ohjeistaa myös oman toimialan tulosalueet koulutussuunnitelman aikatauluun liittyen ja tarvittaessa henkilöstökeskuksen toimialakohtainen asiakkuusvastaava tukee ja konsultoi koulutussuunnitelman laadintaa.

Kaupunkitasoinen henkilöstö- ja koulutussuunnitelma käsitellään kaupungin yhteistoimintaryhmässä syysyllä.

Avaimessa on henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laatimiseen liittyvää tietoa:

http://avain.vantaa.fi/palvelut/johtaminen_ja_toimivat_tyoyhteisot/henkilosto- ja_koulutussuunnittelu

5.2.4 Suunnitelmien seuranta sekä tehtäviin ja virkoihin liittyvät muutokset

Toimialalla sovitaan parhaiten johtamisjärjestelmään sopiva tapa seurata tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelman toteutumista (määrällistä ja laadullista) sekä toimiala- että tulosaluetaolla.

Työnantajalla on mahdollisuus saada verovähennys osaamisen kehittämisestä, joka perustuu koulutussuunnitelmaan. Osaamisen kehittymistä ja suunnitelman toteutumista tulee seurata työntekijäkohtaisesti ja koulutukseen käytetty aika tulee todentaa. Vantaalla kaikki osaamisen kehittämisen tiedot kootaan ja raportoidaan Osuma koulutusten hallintajärjestelmässä.

Vahvistettu henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma toimii yhtenä perusteena täyttölupaa haettaessa ja vakansseihin liittyvissä muutoksissa, joissa on oma valmistelu- ja päätöksentekoprosessi.

5.3. Henkilöstö- ja koulutussuunnitelman tietopohja

Tulosaluejohtaja voi käyttää apuna suunnitelman laatimisessa päivittäisiä johtamisensa välineitä (tulokortti, palvelustrategia, tulosalueen henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma tai koulutussuunnitelma 2017, käyttösuunnitelma SAP:sta jne.). Lisäksi henkilöstö- ja koulutussuunnitelmaa laadittaessa tulee käyttää apunaan saatavilla olevaa tietoa sote- ja maakuntahallintoon siirtymisen vaikutuksista.

Toimialan henkilöstöyksikkö toimittaa alla mainitut taustaluvut:

- Koulutustaso, ikäjakauma, sukupuolijakauma, äidinkieli-jakauma, vakituisten lähtövaihtuvuus
- Vakituisten ja määräaikaisten henkilöstömäärät
- Eläkepoistumaennusteen vuosille 2018–2021
- Tulosalue-/tulosityksikkötasoinen vakanssilistaus ja nykytilanne henkilöstöstä

Tarvittaessa sovitaan erikseen muista toimitettavista tiedoista tulosalue-/tulosyksikötasolla suunnittelun tueksi.

5.4 Tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelma 2018–2021

Tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelman 2018–2021 kuuluvat seuraavat osa-alueet:

I HENKILÖSTÖ- JA HENKILÖSTÖMENOSUUNNITELMAOSIO

Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma tehdään liitteessä 4 olevan PowerPointin pohjiin.

II KOULUTUSSUUNNITELMAOSIO

Koulutussuunnitelmaan (liite 5) merkitään kaikki tulosalueen henkilöstöä koskeva vuonna 2018 toteutettava osaamisen kehittäminen. Suunnitelmassa kuvataan seuraavat osa-alueet:

- Muutos, kehittämisen kohde tms., johon varaudutaan
- Vaadittava osaaminen, osaamisalue/teema ja osaamistarpeet ja/tai muutokset osaamisvaateissa
- Nykyisen henkilöstön osaaminen: arvio ammatillisen osaamisen kehittämistarpeista
- Henkilöstö/ammattiryhmä
- Osaamisen kehittämisen keinot, koulutukset ja kehittämistoimenpiteet
- Seurantamenettelyt ja raportointi

6. Taloussuunnitelman 2018–2021 laadinta ja perustelut

6.1 Toiminta ja talous

Taloussuunnitelman laadinta etenee luvussa 2 esitetyn sekä laadintaohjeen lopussa liitteenä 1 olevan tarkemman aikataulun mukaisesti. Taloussuunnitelman laadintaa ohjaa kaupunginjohtajan kehys- ja talousarvioneuvottelut. Investointiohjelman laadintaa ohjaa myös palveluverkkosuunnittelun toimintamalli.

Strategisella suunnittelulla, toimintaympäristön muutosten tuntemuksella sekä palvelujen tuotantotapojen ja nykyisen toiminnan arvioinnilla hallitaan kaupungin käyttö- ja investointitalouden menokasvua ja turvataan kaupungin rahoituksellinen asema. Määrärahojen käyttö kohdennetaan palvelujen tuottamisen kannalta välttämättömiin, kuten sopimuksiin sidottuihin, lakien säätämiin sekä valtuuston päättämiin tehtäviin. Toimenpiteitä suunniteltaessa tulee etsiä keinoja, joilla on vaikutusta myös seuraavan suunnitelmakauden toimintamenoihin.

Maksut ja taksat tarkistetaan ja päätetään erikseen talousarvioprosessin yhteydessä. Maksuja ja taksoja korotetaan lähtökohtaisesti kustannusten nousua vastaavasti asiakasmaksuasetuksen rajoissa. Maksuja ja taksoja määriteltäessä huomioidaan kaupungin kokonaistaloudellinen etu ja kaupungin strategiassa määritellyt tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen tavoitteet ja velvoitteet. Maksukorotuksien osalta tulee huomioida tulevan uuden hallintosäännön (korvaa toimialojen johtosäännöt 1.6.2017 alkaen) määräykset maksujen ja korvausten vahvistamisesta. Toimintatuottojen budjetoinnissa on huomioitava maksujen ja taksojen korotukset, volyymin muutokset, aiempien vuosien toteuma sekä kaikki kertaluontoiset korvaukset ja myyntituotot.

Taloussuunnitelman 2018–2021 valmistelussa hyödynnetään lähtökohtana strategian valmistelutyön alustavia linjauksia soveltuvin osin. Käytettävissä on myös valtuustokauden 2013–2017 strategiasta valmistunut ulkoinen auditointi, jonka suositukset tulee huomioida sitovien tavoitteiden esitysten sekä toimialojen ja tulosaluiden tulokorttien valmistelussa. Myös kaupungin taloustilanteesta valmistui maaliskuussa ulkoinen analyysi strategiatyön ja taloussuunnitelman pohjaksi. Vuotta 2018 koskevat tavoite-esitykset päivitetään syksyllä 2017 valtuustokauden strategian valmistelun edettyä.

Vuoden 2018 talousarvion ja suunnitelmakauden 2019–2021 valmistelu perustuu talouden tasapainottamisen jatkamiseen. Talousarvion laadintaprosessissa huomioidaan talousarvion 2016 toteutuminen sekä realistinen vuoden 2017 käyttösuunnitelman toteumaennuste, päätetyt ja tiedossa olevat lainsäädännölliset, organisatoriset ja toiminnalliset muutokset sekä kaupunginhallituksen kehyspäättös 22.5.2017. Vantaan kaupungin taloussuunnitelmaa 2018–2021 valmistellaan ennen sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädännön vahvistamista vuonna 2017 voimassa olevan organisaation mukaisesti. Vuosien 2019–2021 osalta toimialojen ja liikelaitosten on syytä varautua muuttamaan budjetointiperusteita sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädännön eduskuntakäsittelyn jälkeen uudistuksen vaikutukset huomioiviksi ennen elokuun toimialakohtaisia budjettineuvotteluja.

6.2 Käyttötalouden sisältö

Kaupunginhallitus päättää 22.5.2017 taloussuunnitelman kehuksesta. Kehyspäättös annetaan toimialoille toimintatuottojen, toimintamenojen ja investointien osalta. Toimialojen on noudatettava päätettyä kehystä taloussuunnitelmaesityksiä laadittaessa. Taloussuunnitelma laaditaan vuosille 2018–2021, vuosi 2018 on sitova talousarviovuosi.

Käyttötalouden budjetointiperiaatteet

Bruttoperiaatteella tarkoitetaan sitä, että tulot ja menot sisällytetään talousarvioon ja -suunnitelmaan bruttomääräisinä eli menoja ei vähennetä tuloista.

Nettoperiaate tarkoittaa, että talousarviossa sitovuus määritellään tulojen ja menojen erotuksena. Tämä on tarkoituksenmukaista tehtävissä, jotka rahoitetaan pääosin palvelujen myynti- ja maksutuloilla. Nettobudjetoidut tehtäväalueet/yksiköt budjetoidaan aina omana talousarviokohtanaan käyttötalousosaan. Talousarvion loppusummaan sisältyvät näiden yksiköiden bruttotulot ja -menot, vaikka valtuusto päättää sitovaksi määrärahaksi tai tuloarvioksi toimintakatteen.

Talousarvio 2018 valmistellaan voimassa olevien sitovuustasojen mukaisesti. Toimialojen tulee esittää arvionsa sitovuustasojensa nykytilasta ja mahdollisista muutostarpeista elokuun budjettineuvottelujen yhteydessä. Vuoden 2017 aikana toteutetut tai päätetyt organisatoriset muutokset tulee huomioida taloussuunnitelman valmistelussa.

Käyttötalousosan sisältö

Käyttötalousosassa valtuusto osoittaa asetettujen toiminnallisten tavoitteiden toteuttamisen edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Nettobudjetoitujen toimintojen osalta valtuusto päättää toimintakatteen yksiköittäin ja liikelaitosten liikeylijäämän tavoitteista liikelaitoksittain. Talousarvioesitykset tulee valmistella mahdollisimman tarkalla tasolla jo talousarviovaiheessa, jotta valmistelun aikana päätetyt muutokset voidaan kohdistaa tarkoituksenmukaisesti. Tarkka suunnittelu myös nopeuttaa käyttösunnitelmien laatimista.

Käyttötalouden perustelut annetaan tehtäväalueittain. Perusteluilla pyritään osoittamaan annettujen tavoitteiden, tehtävien ja määrärahan käyttötarkoituksen riippuvuussuhde. Tehtäväaluekohtaiset perustelut muodostavat samalla vuosikolmanneksittain toteutuneesta toiminnasta annettavan raportoinnin perustan.

Perustelut sisältävät mm. toiminnan kuvauksen, strategian valmistelutyön alustavista linjauksista ja sitovista tavoitteista johdetut toimialan keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet, toiminnan keskeisen muutokset ja palvelujen kehittämisen TS-kaudella sekä määrärahan käyttötarkoitusta kuvaavat ja täydentävät muut perustelut sekä tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut. Käyttötalousosan tekstien sisältöä on kuvattu tarkemmin kohdissa 3.2–3.4 ja taloussuunnitelman laadintaohjeiden liitteenä olevissa mallipohjissa "Toimiala kaikki yhteensä" ja "Tehtäväalue" (Liite 6).

Talousarviokirjassa kaupunkitason tuloslaskelma esitetään kaikkien suunnitelmavuosien osalta. Kaikkien toimialojen, liikelaitosten ja rahastojen talousarvio- ja taloussuunnitelmavuodet tulee suunnitella riittävällä tarkkuudella tiliryhmien (henkilöstömenot, asiakas- ja muiden palvelujen ostot, avustukset, aineet ja tarvikkeet sekä muut menot) suhteen, jotta tuloslaskelmasta muodostuu looginen esim. tilinpäätöstietoihin verrattuna.

Kaikissa talousarvion valmistelu- ja päätösversioissa käyttötalousosa sisältää tuloslaskelman, jossa esitetään tiedot edellisestä tilinpäätöksestä, kuluvan vuoden talousarviosta, talousarvioesityksestä 2018 ja suunnitelmavuosista 2019–2021. Tehtäväaluetasolla esitetään tuloslaskelma, jossa vertailutietoina ovat kuluvan vuoden talousarvio sekä edellisen vuoden tilinpäätös.

6.3 Talousarvion tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut

Tehtäväalueen käyttötalousosassa esitetään tehtävä-/tulosalueen tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut. Talousarviokirjassa esitettävät tunnusluvut ovat kaupunginvaltuuston ja -hallituksen, lautakuntien ja toimialojen ylimmän johdon työkaluja. Lautakunnan talousarvioesitysmateriaaliin sekä käyttösunnitelmiin voidaan sisällyttää myös muita esim. volyymia kuvaavia tunnuslukuja.

Talousarviokirjassa esitetään tunnuslukuista aikasarja, joka sisältää TP 2015, TP 2016, KS 2017 ja TA 2018 -luvut. Taloussuunnitelmavuosille ei laadita tunnuslukuja. Tunnusluvut laaditaan vuoden 2017 talousarvion laadinnassa olleille pohjille ja ne tuotetaan toimialan budjettineuvotteluun mennessä.

Tulosalueen käyttötalousosassa esitetään tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut. Tulosaluetta kohti tunnuslukujen maksimimäärä on 10 kappaletta.

6.4 Käyttötalouden budjetointiohjeet

6.4.1 Toimintatuotot

Toimintatuottojen budjetoinnissa on huomioitava maksujen ja taksojen korotukset, toiminnan ja volyymin muutokset sekä suunnitteilla olevat kertaluontoiset myyntituotot. Taloussuunnitelmavuosille 2018–2021 on huomioitava kustannustason nousun lisäksi toiminnan muutosten vaikutukset.

Sisäisiä tuloja budjetoidessa on varmistettava, että sitä vastaava meno on budjetoitu ostavalla yksiköllä ja että se perustuu keskinäiseen sopimukseen. Sisäisten tulojen ja menojen on täsmättävä kaupungin tuloslaskelmassa.

Toimintatuotot jaotellaan seuraavasti:

- Myyntituotot
- Maksutuotot
- Tuet ja avustukset
- Muut toimintatuotot

6.4.2 Valmistus omaan käyttöön

Vuoden 2018 talousarvion laadinnasta alkaen VOK-yksiköille ei enää budjetoida menoja ja niitä vastaavia oikaisuja kuten aikaisemmin. Vuodesta 2018 eteenpäin investointikulut oikaistaan kuluoikaisuna suoraan siihen tiliryhmään, mihin alkuperäinen kulukirjaus on tehty. Investointien kirjauskäytänteet eivät kuitenkaan muutu aiemmasta.

Raportoinnissa alkuperäiset kulukirjaukset kohdistuvat palkka- ja sivukulut tileille, muiden palvelujen ostot sekä muut kulut tileille. Näille tileille kohdistetaan kirjauskauden päättyessä kuluoikaisu ja aktivointi taseeseen. Ennen kirjauskauden päättymistä investointimenot ovat mukana toteumissa.

6.4.3 Toimintamenot

Toimintamenot budjetoidaan seuraavasti:

- Henkilöstömenot
- Palvelujen ostot
 - o erikseen asiakaspalveluostot ja muiden palvelujen ostot
- Aineet, tarvikkeet ja tavarat
- Avustukset
- Muut toimintamenot ja muut vuokrat paitsi sisäiset vuokrat, jotka ladataan taloussuunnittelun toimesta.

Sisäisiä menoja budjetoidessa on varmistettava, että sitä vastaava tulo on budjetoitu myyvällä yksiköllä ja että se perustuu keskinäiseen sopimukseen. Sisäisten tulojen ja menojen on täsmättävä kaupungin tuloslaskelmassa.

Henkilöstömenot budjetoidaan SAP -henkilöstömenosuunnittelun kautta. Toimialat tarkistavat budjetoidut toimet seuraavaa prosessia noudattaen:

Henkilöstöpalvelusihteerit ovat toimittaneet helmikuun aikana toiminnanohjausjärjestelmästä ajatun täyttösuunnitelman tarkistettavaksi esimiehille. Täyttösuunnitelma on toiminnanohjausjärjestelmän (SAP HR) raportti budjetoiduista toimista ja niiden tilasta. Tarkistetut täyttösuunnitelmat palautetaan henkilöstöpalvelusihteereille, jotka päivittävät tiedot toiminnanohjausjärjestelmään.

Vuoden 2018 talousarviota varten SAP -henkilöstömenosuunnitteluun ladataan huhtikuussa maaliskuun 2017 palkanmaksun mukaiset budjetoidut toimet. Se sisältää esimiesten ilmoittamat täyttösuunnitelmiin tehdyt muutokset ja korjaukset. Ennen latausta tehdään eHijat – SAP HR -erityisajo, joka päivittää kustannustenjakotiedot niistä budjetoiduista toimista, jotka kohdentuvat usealle yksikölle.

Palkat ja palkkiot, joille ei ole budjetoitua toimea, budjetoidaan lukittujen tilien syöttölomakkeen kautta. Budjetoidessa lukittujen tilien kautta, palkkioihin ja palkkoihin tulevat muutokset on laskettava erikseen. Tätä ohjetta kirjoitettaessa ei palkankorotusprosenttia ole tiedossa.

Kaikkien vakinaisten vakanssien budjetointiin tulee käyttää budjetoitujen toimien lomaketta. Uusista vakinaisista vakansseista täytetään Uudet budjetoidut toimet excel-lomake (liite 7), joka toimitetaan taloussuunnitteluun.

Taloussuunnittelu lähettää tiedon toimialoille, milloin budjetoitujen toimien tiedot ovat tarkistettavissa (viimeistään 18.4.2017), sekä ohjeen korjaustarpeiden ilmoittamisesta ja uusien budjetoitujen toimien perustamisesta järjestelmään.

Mahdolliset palkantarkistukset

Vuoden 2018 mahdollisista palkankorotuksista ei tätä ohjetta kirjoitettaessa ole tietoa. Kehykseen 2018 lasketaan henkilöstömenot nolla (0) kasvulla. Vuoden 2018 palkankorotuksista saadaan mahdollisesti neuvottelutulos loppuvuodesta 2017. Mikäli neuvottelutulos saadaan aikaiseksi, mahdolliset korotukset huomioidaan ja ohjeistetaan valmistelussa myöhemmin.

Varhe-eläkemaksun budjetointi

Vuodelle 2018 budjetoitavat maksut perustuvat 2017 ennakkotietoon, jota on korotettu Kevasta saadulla kertoimella. Taloussuunnittelu toimittaa toimialoille henkilöstöpalveluilta saadut euromäärät, jotka budjetoidaan tilille 410200. Varhe-maksujen budjetoinnin tueksi toimialan talousyksikkö voi pyytää henkilöstöpalveluista koko toimialaa koskevan toimintayksikkölistan. Listojen edelleen toimittamista tulosalueille vastaa toimiala.

Siirtyneiden toimintojen (ISS, Vanetti Oy ja HSY) eläkevastuut budjetoidaan tilille 412008 Muut siirtyneet eläkevastuut. Niistä toimitetaan tiedot Varhe-maksu laskelman yhteydessä. HUS-eläkevastuut budjetoidaan tilille 412007. Kunnan maksamat eläkkeet tiliä 412005 ei saa käyttää edellä olevien eläkemaksujen budjetointiin (henkilöstöpalvelujen ohje).

Vuoden 2018 eläke-, työttömyys- ja sairausvakuutusmaksut sekä lomarahan osuus

Pääkäyttäjä tallentaa SAP suunnittelujärjestelmään vuodelle 2018 sivukuluprosentit sekä lomarahaprocentin, joka on 3,5 % (kiky sopimus). Järjestelmässä on huomioitu eri prosentit mm. niiden palkkatilien osalta, joissa kaupunki toimii sijaismaksajana.

Henkilöstömenojen vuoden 2018 sivukuluprosentit: **(Muut kuin eläkemaksu-% varmistuu viimeistään 20.4.)**

- Palkka sekä eläkeperusteinen kaupunki ja liikelaitokset 20,50 %
- Sosiaalimaksut kaupunki ja liikelaitokset pl. KuPela yhteensä 4,66 % ja KuPela 5,16 % muodostuvat seuraavista maksuista:
 - o Sairasvakuutusmaksu 1,12 % (Kiky sopimus)
 - o Muut sosiaalivakuutusmaksut 0,07 % (arviossa käytetään vuoden 2017 prosenttia)
 - o Työttömyysvakuutusmaksu 2,97 % (Kiky sopimus)
 - o Tapaturmavakuutusmaksu kaupunki ja liikelaitokset pl. KuPela 0,50 % ja KuPela 1,0 %

Henkilöstömenot budjetoidaan myös suunnitelmavuosille 2019–2021. Jatkovuosille huomioidaan ainoastaan henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelman mukaiset muutokset. Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelmassa on henkilöstömäärät kuvattu sekä ilman sote- ja maakuntauudistuksen vaikutuksia että vai-

kutukset huomioiden. Henkilöstömenot budjetoidaan jatkuvuudelle ennen sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädännön vahvistamista vuonna 2017 voimassa olevan organisaation mukaisesti. Toimialojen ja liikelaitosten on syytä varautua muuttamaan henkilöstömenojen budjetointia sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädännön eduskuntakäsittelyn jälkeen uudistuksen vaikutukset huomioiviksi ennen elokuun toimialakohtaisia budjettineuvotteluja.

Henkilöstökeskus valmistelee henkilöstömäärästä talousarvioon toimiala- ja tehtäväaluekohtaiset henkilöstömäärätaulukot. Toimialojen henkilöstöyksiköt saavat siitä erillisen ohjeen. Erillisiä taulukoita ei tarvitse toimittaa enää taloussuunnitteluun.

Asiakaspalveluostoihin budjetoidaan kuntalaisille hankitut palvelut, joita ostetaan kunnan ulkopuolisilta palvelun tuottajilta. Nämä perustuvat pääosin kunnan ja palveluntuottajan välisiin sopimuksiin. Budjetoinnissa on huomioitava ostettavien palveluiden hinnan ja volyymin muutokset.

Muiden palveluiden ostoina budjetoidaan palvelutuotantoon liittyvät tuki- ja asiantuntijapalvelut sekä sopimusten mukaiset palvelukokonaisuudet. Ateria- puhtaus- ja muiden käyttäjäpalveluiden budjetoinnissa noudatetaan alla olevaa ohjetta.

Ateria- puhtaus- ja muiden käyttäjäpalveluiden budjetointi

Ostoyksikkö vastaa kaupungin käyttäjäpalveluiden eli ateria-, puhtaus-, aula- ja turvallisuuspalveluiden järjestämisestä. Ostoyksikkö vastaa myös asiakastoimialojen käyttäjäpalveluiden hankintasopimuksista.

Ateriapalvelujen ostot (sekä Vantaan Tilapalvelut Vantti Oy:n että muiden palveluntuottajien) budjetoidaan tilille 441084. Ostoyksikkö huolehtii henkilöstöruokailun budjetoinnista.

Vuoden 2018 ateriapalveluiden budjettiluvun laskentaan vaikuttavia asioita:

- koulujen ja päiväkotien oppilas- ja lapsimäärien muutokset, uudet ja poistuvat kohteet, palveluntuottajan vaihtuminen
- ostoyksikkö ilmoittaa 19.5.2017 mennessä Vantaan Tilapalvelut Vantti Oy:n ja muiden palveluntuottajien arvioidut hinnanmuutokset vuodelle 2018
- talousarviossa 2018 tulee huomioida vuosien 2017 ja 2018 uusista ja poistuneista kohteista johtuva ateriämäärien muutos sekä ilmoitetut hinnanmuutokset

Valvonta-ateriat budjetoidaan myös tilille 441084 arvonlisäverolliseen hintaan. Valvonta-aterioiden ostolaskujen tiliöinnissä arvonlisävero käsitellään vähennysrajoitteisena ostona (laskun alv-koodi 01).

Kokouslounaat budjetoidaan myös tilille 441084 toimialan omalle kustannuspaikalle.

Puhtaanapitoon sisältyvät siivouspalvelujen ostot sekä Vantti Oy:ltä että muilta palveluntuottajilta budjetoidaan tilille 447083.

Pohjalukuna käytetään vuoden 2016 toteutunutta laskutusta. Tätä toteutunutta summaa verrataan vuoden 2017 budjetoituun erään. Talousarvioon 2018 huomioidaan vuosien 2017 ja 2018 käyttöön otettujen uusien ja poistuneiden tilojen kustannusvaikutukset. Olemassa olevien ja uusien tilojen siivottavat neliötiedot löytyvät uudesta kiinteistöhallintajärjestelmästä (KIHA) vaiheittain kevään 2017 aikana. Lisäksi tulee huomioida ostoyksikön 19.5.2017 ilmoittamat palveluntuottajien hinnanmuutokset.

KIHA -järjestelmän käyttöönotto tapahtuu portaittain vuoden 2017 aikana. Tarvittavat käyttöoikeudet ja siihen liittyvä koordinointi on tilakeskuksessa.

Aulapalveluihin sisältyvä kouluisäntäpalvelu jakautuu kiinteistönhuoltopalveluihin ja vahtimestariosuuteen. Kiinteistönhuoltopalveluiden osuus veloitetaan osana sisäistä vuokraa. Aulapalvelut ja kouluisäntäpalveluiden aulapalveluosuus budjetoidaan tilille 447085. Se osa aulapalveluista, jossa toimialalla on omaa henkilöstöä, tulee budjetoida normaalisti henkilöstömenojen kautta. Lisäksi säännöllisen aula- / kouluisäntäpalvelun ylittävät palvelujen hankinnat on arvioitava erikseen talousarviota laadittaessa.

Turvapalvelut, kiinteän vartijan (sekä Vantti Oy että muut palveluntuottajat) ja kiertävän vartijan hankinnat sekä rahojen kuljetuspalvelut budjetoidaan tilille 447087 Turvapalveluiden ostot. Lisäksi säännöllisen varti-japalvelun ylittävät hankinnat on arvioitava erikseen talousarviota laadittaessa.

Lisätietoja käyttäjäpalveluiden budjetoinnista antaa Vesa Urtti 09 839 22210. Mikäli toimialat tarvitsevat tilastotietoa palveluntuottajien laskutuksesta kohteittain/palveluittain, voimme pyytää niitä tarvittaessa palveluntuottajilta.

Aineisiin, tarvikkeisiin ja tavaroihin budjetoidaan mm. toimisto- ja koulutarvikkeet, kirjallisuus, elintarvikkeet, vaatteisto, lääkkeet ja hoitotarvikkeet, puhdistusaineet ja -tarvikkeet, poltto- ja voiteluaineet sekä lämmön, veden ja sähkön hankintamenot. Kalustohankinnat, jotka alittavat pienhankintarajan (10 000 €) ja lisähankinnat ensikertaiseen kalustamiseen budjetoidaan tähän tiliryhmään kuuluville tileille.

Avustuksiin budjetoidaan kotitalouksille maksetut tuet ja muut avustukset sekä palveluseteleistä aiheutuvat menot palvelun tuottajan tuottamiin palveluihin, jotka asiakkaalle on myönnetty. Avustukset yhteisöille sisältää myös työmarkkinatuen kuntaosuuden.

Vuokrat budjetoidaan rakennuksista ja huoneistoista sekä koneista ja laitteista ml. leasingvuokrat. Sisäiset vuokrat toimitiloista tarkistetaan erillisen ohjeen mukaisesti ja ne ladataan talousarvioon keskitetysti sovituna ajankohtana.

6.4.4 Sisäiset vuokrat

Sisäisen vuokran budjetointi

Toimialojen tulee varmistaa, että tilakeskuksen tiedot toimialan käytössä olevista tiloista ja veloitettavista kustannuspaikoista ovat oikein. Sisäinen vuokra lasketaan maaliskuun lopussa toimialojen tarkistamille tiloille ja vuokrat sisällytetään toimialojen talousarvio 2018 kehykseen laskelman mukaisesti.

Toimialojen käytössä olevat tilat tarkistetaan kiinteistöhallintajärjestelmän (Kiha) tiedoista, josta tilakeskus koostaa kullekin toimialalle excel -tiedoston. Tiedostosta tarkistetaan käytössä olevat toimitilat, kustannuspaikat ja neliömäärät. Tarkistustiedosto toimitetaan toimialojen talouspääliköille sähköpostilla 27.3.2017 mennessä, joka sisältää myös ohjeen, miten korjaukset tulee tehdä tiedostoon. Korjatut/tarkistetut tiedot muutospyyntöineen palautetaan tilakeskukseen viimeistään 13.4.2017 Ritva Laasoselle ritva.laasonen@vantaa.fi puh. 22306.

Uudessa kiinteistöhallintajärjestelmässä tilatietoja ylläpidetään uudessa pohjakuvaselaimessa. Tämä tarkoittaa, että käyttäjien neliömäärät saattavat poiketa hieman edellisinä vuosina ilmoitetuista neliömääristä. Tämä korostuu varsinkin isoissa tiloissa. Lisäksi jyvitettyjen neliöiden laskentatapaa on yksinkertaistettu, joka saattaa myös vaikuttaa käyttäjille jyvitettyihin neliömääriin. Tilatietojen oikeellisuuden kannalta onkin keskeistä että toimialat tarkistavat, että heille on merkitty tiloja oikeisiin rakennuksiin ja että tilojen neliömäärät ovat samansuuntaiset kuin aiemmin ilmoitetut.

Tilakeskus tekee toimialojen ilmoittamien tietojen perusteella tarvittavat korjaukset ja laskee sisäiset vuokrat Kiha-järjestelmässä. Sen jälkeen Taloussuunnittelu lataa sisäiset vuokrat tilille 905800 Tilakeskuksen toimittaman aineiston perusteella toukokuussa 2017.

Tilavuokrat veloitetaan vuonna 2018 todellisen käytön mukaan. Käytössä olevien ja suunniteltujen tilojen tarkistus on siten tehtävä huolella talousarvion oikeellisuuden varmistamiseksi. Tilakeskus pitää yllä uusien tilainvestointien aiheuttamat vuokrat ja erilaiset väistötilavuokrat Kiha-kiinteistöhallintajärjestelmässä.

6.4.5 Projektien budjetointi

Projektien perustaminen, hallinnointi ja seuranta tehdään Vantaan projektimallin mukaisesti. Yksittäisten projektien, toimialojen ja tulosalueiden projektisalkkujen hallinnoinnissa sekä raportoinnissa käytetään Ketto Software -järjestelmää. Avaimen Lomakkeet ja ohjeet osiossa on Vantaan projektimallin sivustot, jonne on tallennettu em. projektimalli liitteineen, järjestelmän käyttöohjeet sekä hyödyllistä tietoa projektien hallinnoinnista.

Kansallista ja kansainvälistä rahoitusta suositellaan haettavaksi valtuustokauden strategiaa tai ohjelmia sekä toimialojen erityistavoitteita toteuttaviin projekteihin. Projektiesityksissä tulee esittää selkeästi projektin hyötytavoitteet sekä kustannukset. Projektitoiminta huomioidaan kehystä 2018 laadittaessa: vuonna 2017 päättyvien projektien sekä 2018 alkavien ja jatkavien projektien vaikutus talousarvioon tulee esitellä kaupunginjohtajan toimialakohtaisissa kehysneuvotteluissa. Talousarvion tuloihin ja menoihin tulee budjetoida ne hankkeet ja projektit, joille on jo myönnetty rahoitus tai rahoituksen myöntäminen on todennäköistä. Omarahoitteiset projektit, jotka päätetään käynnistää kesken talousarviovuoden, tulee pääsääntöisesti rahoittaa kuluvan vuoden käyttösuunnitelmasta.

Kaupunginjohtajan toimialalle on tehty keskitetty varaus kaupunkitason strategisesti merkittävien projektien omarahoitusosuuksien maksamista varten. Omarahoitusosuuden maksamista varauksesta haetaan taloussuunnittelusta projektin esiselvityksellä sekä rahoittajalle tehtävällä rahoitushakemuksella. Omarahoitusosuutta voi hakea projekteille, jotka ovat uusia ja joita ei ole pystytty huomioimaan käyttösuunnitelmassa. Omarahoitusosuutta ei voida maksaa tästä varauksesta, mikäli projekti on ollut käynnissä jo edellisenä vuonna. Kaupunginjohtaja päättää keskitetystä varauksesta maksettavat omarahoitusosuudet aina tapauskohtaisesti strategisen merkittävyyden perusteella. Budjetoitua varausta ei voida ylittää.

Taloudellisesti merkittävistä projekteista, jotka päätetään toteuttaa, ja joiden rahoituspäätös saadaan vasta talousarviovuoden kuluessa, tulee sitovuustasojen ylittyessä tehdä määrärahamuutosesitys rahoituspäätösten mukaisesti loka-marraskuussa 2018.

6.4.6 Suunnitelman mukaiset poistot

Suunnitelmapoistot edellyttävät kunnalta poistosuunnitelman laatimista sekä erillistä pysyvien vastaavien hyödykkeiden seurantaa ja poistojen laskentajärjestelmän ylläpitämistä. Vantaan kaupungin 1.6.2017 voimaan astuvan hallintosäännön (15 luku, § 7) mukaan kaupunginvaltuusto hyväksyy suunnitelmapoistojen perusteet ja kaupunginhallitus hyväksyy hyödyke- tai hyödykeryhmäkohtaiset poistosuunnitelmat.

Poistonalaisia investointeja ovat pysyvien vastaavien muiden hyödykkeiden kuin maa- ja vesialueiden ja sijoitusten hankinnat. Alle 10 000 euroa koskevat hankintamenot budjetoidaan käyttötalousmenoksi.

Taloussuunnitelman poistojen luotettava budjetointi edellyttää, että investoinnit suunnitellaan riittävällä tarkkuudella ja investointien kuluvan vuoden ennuste sekä suunnitellut valmistumisajat (rakentaminen ja aineeton omaisuus osalta) syötetään taloussuunnittelujärjestelmässä investointien talousarvioon.

Suunnitelmapoistot esitetään toimialan tuloslaskelmaosan poistot -rivillä sekä kaupungin tuloslaskelmissa. Toimialat eivät budjetoi poistoja, vaan ne laskettuvat sekä taseessa olevan käyttöomaisuuden poistosimulaatiosta että investointien talousarviosta. Suunnitelmapoistot vaikuttavat kaupungin talousarvion tilikauden tulokseen, liikelaitoksen liikelijäämään sekä tuloslaskelmasta laskettaviin tunnuslukuihin.

6.4.7 Arvonlisävero

Tavaroiden ja palveluiden hankintamenot budjetoidaan pääsääntöisesti arvonlisäverottomin hinnoin. Kunta saa viiden prosentin suuruisen laskennallisen palautuksen arvonlisäverolain 130 §:ssä tarkoitetuista verotomista terveyden- ja sairaudenhoitoon sekä sosiaalihuoltoon liittyvistä hankinnoista sekä tällaisen toiminnan harjoittajalle myönnetystä avustuksesta. Laskennalliseen palautukseen oikeuttavista menoista budjetoidaan näin ollen 95 prosenttia laskutusarvosta.

Talousarvioon sisältyvät menot, joiden vähennysoikeutta on rajoitettu, esimerkiksi edustusmenot, tulee budjetoida arvonlisäveroineen. Henkilökunnan valvonta-ateriat budjetoidaan arvonlisäveroineen ulkoiselle tilille 441084 Ateriapalveluostot. Ne myös kirjataan suoraan toimialalle alv-koodilla 00. Tällä vältetään kaksinkertaiselta budjetoinnilta. Valvonta-ateriat säilyvät kuitenkin palkkakirjanpidon ajossa.

Rakentamispalvelujen käänteinen arvonlisävero ei aiheuta poikkeuksia budjetointiin. Talouspalvelukeskus on laatinut erillisen ohjeen maankäytön- ja rakentamisen toimialalle rakentamispalveluja koskevien ostolaskujen käsittelystä.

6.4.8 Taloussuunnitelmavuosien 2019–2021 budjetointi

Taloussuunnitelmavuosien 2019–2021 valmistelu perustuu talouden tasapainottamisen jatkamiseen. Budjetoitaessa huomioidaan toiminnassa ja volyyymeissä tapahtuvat muutokset. Toimintamenojen kasvun tulee olla perusteltu, esim. palvelutarpeen kasvulla. Lähtökohtana kaikessa toiminnassa on tuottavuuden kasvu ja menokehityksen hallinta heikon verotulokehityksen johdosta. Toimintatuottoihin huomioidaan tiedossa olevat maksujen ja volyymin muutokset sekä suunnitellut kertaluontoiset erät.

Vantaan kaupungin taloussuunnitelmaa 2018–2021 valmistellaan ennen sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädännön vahvistamista vuonna 2017 voimassa olevan organisaation mukaisesti. Vuosien 2019–2021 osalta toimialojen ja liikelaitosten on syytä varautua muuttamaan budjetointiperusteita sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädännön eduskuntakäsittelyn jälkeen uudistuksen vaikutukset huomioiviksi ennen elokuun toimialakohtaisia budjettineuvotteluja. Taloussuunnitelman 2018–2021 määrärahojen ja tuloarvioiden kehukset määritetään alustavasti toimialojen kehysneuvotteluissa huhtikuun alussa ja niistä päätetään kaupunginhallituksessa 22.5.2017.

6.4.9 Toimialojen taloussuunnitelmien tarkistaminen

Sisäisiä tuloja ja menoja ovat sisäisten suoritteiden ostot ja myynnit sekä sisäiset vuokrat. Sisäisiin tulo- ja menoeriin luetaan myös liikelaitoksen ja kunnan väliset sisäiset korot, peruspääoman tuotto sekä toimintajärjestelyavustukset liikelaitokselle. Sisäiset erät budjetoidaan niille varatuille tulo- ja menotileille. Sisäiset suoritteet laskutetaan ennalta sovittuun hintaan ja ostaja voi vaikuttaa laskutettavien suoritteiden määrään. Sisäisten erien budjetointi tulee perustua myyjän ja ostajan väliseen sopimukseen kaupungin toimialojen välillä tai kaupungin ja liikelaitoksen välillä. Sisäisten tulojen ja menojen on oltava kaupunkitasolla yhtä suuret ja niiden budjetoinnissa tulee olla huolellinen. Määrärahoja ja tuloarvioita ei saa syöttää järjestelmään tiliryhmätasolla. Oikean sisäisen tilin voi tarkistaa voimassa olevasta tililuettelosta.

Sisäisille tileille ei saa kirjata menoja, jotka ovat ulkoista ostoa. Kustannuksia ei jaeta sisäisellä laskutuksella, laskut joko tiliöidään useammalle kustannuspaikalle tai maksavan yksikön menoa oikaistaan muistiotositteella jälkikäteen.

Toimialan tulee tarkistaa SAP -järjestelmästä:

- Toimialan lakkautetuille tulosityksiköille ei ole lukuja talousarviossa, koska budjetoidut toimet saattavat budjetoida lukuja myös lakkautetuille yksiköille.
- Investointien tulosityksiköille ei ole jäänyt henkilöstömenoja.

- Rakentamisen sisäisille tilausnumeroille on syötetty valmistumiskuukausi- ja vuosi, jotta poistolaskenta menee oikein.
- VOK tulosityksiköiden toimintakate on nolla (0 euroa).
- Budjettia ei ole syötetty tiliryhmätasolle, koska se jakaa summan mm. sisäisille tileille.
- Nimettömille tileille ei ole syötetty talousarviolukuja.
- Sisäiset tulot ja menot perustuvat ostajan ja myyjän välisiin sopimuksiin, jolloin ne ovat molempien osapuolien tiedossa oikean suuruisina.

7. Liikelaitokset

Kaupungin liikelaitoksia ovat Keski-Uudenmaan pelastuslaitos, Vantaan Työterveys liikelaitos sekä Suun terveydenhuollon liikelaitos. Liikelaitosten perustamisesta, hallinnosta ja johtamisesta säädetään kuntalain 65–68 pykälissä.

Kuntalain 120 § mukaan liikelaitosten kirjanpito on eriytettävä kunnan kirjanpidosta. Liikelaitosten talousarvio- ja suunnitelma laaditaan kaupungin talousarvion erillisenä osana. Liikelaitosten sitovia eriä valtuustoon nähden ovat: 1. kunnan pääomasijoitus liikelaitokseen ja liikelaitoksen pääoman palautus kunnalle, 2. korvaus kunnan tai kuntayhtymän sijoittamasta pääomasta ja 3. kunnan toiminta-avustus liikelaitokselle. Liikelaitosten tulot ja menot sekä investoinnit sisältyvät kuitenkin kaupunkitasoisiin tulos-, investointi- ja rahoituslaskelmiin.

Kuntalain 67 § mukaan liikelaitoksen johtokunta hyväksyy liikelaitoksen talousarvion ja -suunnitelman sekä toiminnan perustelut vuoden loppuun mennessä valtuuston asettamien sitovien tavoitteiden sekä meno- ja tuloerien mukaisesti. Kaupungin talousarviossa asetetaan liikelaitoksen valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet, joista kaupunginvaltuusto päättää talousarvion hyväksymisen yhteydessä.

Kaupungin talousarviossa esitettävät liikelaitosten tuloslaskelma-, investointi- ja rahoituslaskelmataulukot ovat sitovia ainoastaan sitoviksi määriteltyjen erien osalta. Kuntalain mukaan liikelaitoksen johtokunta päättää liikelaitoksen talousarviosta valtuuston päättämien sitovien tavoitteiden puitteissa, ja siten johtokunnan päättämä lopullinen käyttösuunnitelma voisi erota kaupungin talousarviokirjassa esitetystä liikelaitoksen taulukosta. Kaupungin talousarviovalmistelun laajuudesta johtuen liikelaitosten talousarvion valmistelun tulee noudattaa kaupungin aikatauluja siten, että liikelaitosten lopulliset talousarviot ja käyttösuunnitelmat vastaavat valtuuston päättämää talousarviota. Muutokset liikelaitosten talousarviossa muuttavat kaupunkitason lukuja talousarviossa, joten ne tulee toteuttaa kaupunkitasoisen käyttösuunnitelmien hyväksynnän jälkeen tai huomioida talousarviovuoden ennusteissa.

Liikelaitosten johtokuntien tulee hyväksyä sekä liikelaitoksen talousarvio että käyttösuunnitelma valtuuston päätöksen jälkeen. Liikelaitokset raportoivat sitovien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta osavuosikatsauksissa, tilinpäätöksessä sekä toimintakertomuksessa.

Liikelaitoksen talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää johtokunta. Johtokunnan on otettava huomioon valtuuston liikelaitokselle asettamat tavoitteet ja liikelaitosta sitovat erät kunnan talousarviossa. Kunnan talousarviossa liikelaitosta sitoviin eriin tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

Liikelaitokset noudattavat tämän ohjeen mukaisia budjetointiohjeita sekä tehtäväalueita koskevia tekstiohjeita.

8. Konserni kunnan talousarviossa

Kuntalain uudistukset (410/2015) tulivat voimaan 1.5.2015. Useita säännöksiä sovelletaan vasta 1.6.2017 lukien, jolloin vuoden 2017 kuntavaaleissa valitun valtuuston toimikausi alkaa. Kuntalain 14 §:ssä korostetaan valtuuston asemaa ja kokonaisvastuuta kunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtuusto vastaa kuntastrategiasta, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kunnan toimintaan kuuluu 6 §:n tarkoitetuin tavoin kaikki toiminta, jossa kunta on mukana. Kunnan oman organisaation lisäksi strategiassa on arvioitava pitkän aikavälin tavoitteita koko kuntakonsernissa, kuntien yhteistoiminnassa sekä sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvassa toiminnassa.

Valtuusto vastaa kunnan strategisesta päätöksenteosta, koko kuntakonsernin tavoitteiden asettamisesta, toiminnan ja talouden tasapainosta sekä toiminnan arvioinnista ja seurannan järjestämisestä. Kuntalain 39 §:n mukaan kunnanhallitus vastaa kunnan toiminnan omistajaohjauksesta. Omistajaohjauksella ja konserniohjeilla on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön hallituksessa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus.

Tavoitteena on omaksua kokonaisvaltaisempi näkökulma kunnan toimintaan, jolloin myös taloudellisen tilanteen arvioimisessa tulisi näkyä peruskunnan talouden lisäksi nykyistä paremmin kunnan toiminta kuntakonsernina ja kuntayhtymissä.

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

8.1 Konsernin vastuut ja velvoitteet

Koska valtuuston tulee talousarviota hyväksyessä ottaa huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet, liitetään talousarvioon ja -suunnitelmaan 2018–2021 luku Kuntakonserni 2018–2021. Luvussa esitetään:

1. Konsernirakenne 30.9.2017
2. Konsernirakenteeseen suunnitellut muutokset taloussuunnitelmakaudella 2018–2021
3. Konsernin investoinnit taloussuunnitelmakaudella 2018–2020
Investoinnit esitetään taulukkomuodossa. Taulukkoon sisällytetään kaupungin investoinnit yhteensä, merkittävien tytäryhteisöiden investoinnit yhteisöittäin, muiden tytäryhteisöjen investoinnit yhteensä sekä kuntayhtymien investoinnit TS 2017–2020 mukaisesti. Luvut esitetään omistusosuuksien mukaisena osuutena yhteisön investoinneista (konsernitilinpäätöksen mukaisesti). Taulukossa tulee olla sarakkeet TP2015, TP2016, TA2017, TA2018, TS2019, TS2020
4. Kaupungin ja tytäryhteisöjen lainakannankehitys taloussuunnitelmakaudella 2018–2020
Lainakanta esitetään taulukkomuodossa. Taulukkoon sisällytetään kaupungin lainakanta, merkittävien tytäryhteisöjen lainakanta yhteisöittäin, muiden tytäryhteisöjen lainakanta yhteensä sekä kuntayhtymien lainakanta TS 2017–2020 mukaisesti. Luvut esitetään omistusosuuksien mukaisena osuutena yhteisön lainakannasta (konsernitilinpäätöksen mukaisesti). Taulukossa tulee olla sarakkeet TP2015, TP2016, TA2017, TA2018, TS2019, TS2020
5. Konserniyhteisöille myönnettyt ja suunnitellut takaukset tekstinä sekä taulukkona

8.2 Tytäryhteisöille asetettavat tavoitteet

Kuntaliiton kunnan ja kuntayhtymän talousarviosta ja -suunnitelmasta antaman suosituksen mukaan valtuusto voi ohjata asettamallaan tavoitteilla tytäryhteisöjä niiden omassa tavoitteenasettelussa. Valtuuston ohjaus ei kuitenkaan sido oikeudellisesti tytäryhteisöjä. Tavoiteasettelu tässä tarkoituksessa on luonteeltaan välillistä, pääomistajan tahdon esiintuomista. Valtuuston tavoiteasettelu voi koskea tytäryhteisön asemaa, toiminnan laajuutta ja toimintaedellytyksiä tai palvelun laatua, hinnoitteluperiaatteita taikka pääoman tuottovaatimuksia. Tytäryhteisölle asetettavat tavoitteet tulee pääsääntöisesti ottaa kunnan voimas-

sa olevaan talousarvioon ja -suunnitelmaan. Tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan osavuosikatsausten yhteydessä.

Konserni- ja asukaspalveluiden toimialan talous- ja hallintopalveluiden tulosalue valmistelee tytäryhteisöille asetettavat tavoitteet osaksi Vantaan kaupungin taloussuunnitelmaa 2018–2021. Kaupunginhallituksen yleisjaoston tehtävänä on tehdä esityksiä ja antaa toimintaohjeita kaupunkikonsernin yhteisöille asetettavista toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista. Tavoitteiden yhteydessä esitetään myös merkittävien yhteisöjen investointiohjelman sisältö. Tavoitteet tulee valmistella konserni- ja asukaspalvelujen talousarvioneuvotteluihin mennessä.

Konserni- ja asukaspalveluiden toimialan talous- ja hallintopalveluiden tulosalue valmistelee yhteistyössä talouspalvelukeskuksen konsernilaskennan sekä rahoituksen tulosalueen kanssa konsernirakenteen kuvauksen, muutokset konsernirakenteessa sekä taulukot kuntakonsernin investoinneista, lainakannan muutoksista sekä takauksista.

Merkittävimpiä tytäryhteisöjä koskevat tavoitteet ja investoinnit esitellään valtuuston iltakoulussa 7.9.2017.

9. Investoinnit

9.1 Investointiosan valmistelu

Investointiosassa valtuusto käsittelee määrärahat hankeryhmäkohtaisesti. Investointiosaan varataan talousarviovuonna tarvittava määräraha ja lisäksi suunnitelmavuosille arvioitu määrärahan tarve.

Investointiosassa esitetään hankekohtaisesti investointeja koskevat tavoitteet, jossa selvitetään mm. tavoitellaanko palvelutuotannon määrän lisäystä, palvelukyvyn parantamista vai tuotannon tehostamista. Perustelutietona esitetään hankkeiden kokonaiskustannusarviot. Jos hankkeen tai sen osan toteutuminen viivästyy talousarviossa arvioidusta aikataulusta, tarvittava osa rahoituksesta on otettava seuraavien vuosien talousarvioon. Kaupungin investoinnit suunnitellaan ja esitetään talousarviokirjassa kymmenelle vuodelle. Investoinneista laaditaan perustelut vuosien 2018–2021 osalta. Tilainvestointien budjetointivastuu on tilakeskuksella.

Talousarvion investointiosaan budjetoidaan investointiin saatava rahoitusosuus, joka voi olla valtionosuutta tai muuta rahoitusosuutta. Rahoitusosuus budjetoidaan tuloksi sille vuodelle, jonka aikana oikeus tuloon arvioidaan kunnalle syntyvän. Esim. jälkirahoitteinen valtionosuus budjetoidaan rahoitusosana sille vuodelle, jonka aikana oikeus valtionosuuteen kunnalle syntyy.

Taloussuunnitelman 2018–2021 investointien määrärahojen ja tuloarvioiden kehykset määritetään alustavasti toimialojen kehysneuvotteluissa huhtikuun alussa ja niistä päätetään kaupunginhallituksessa 22.5.2017.

9.2 Investointiosan hankeryhmät

Irtain omaisuus

Pysyillä vastaavilla (aiemmin käyttöomaisuus) tarkoitetaan jatkuvasti useana tilikautena tuloa tuottavia hyödykkeitä, koneita ja kalustoa sekä atk-ohjelmistoja. Hankintoihin käytetään investointiosan irtaimistomäärärahaa ja yksittäisen laitteen hankintamenon tulee ylittää pienhankintaraja 10 000 €. Laitteen asennus kuuluu hankintameno. Laitteen käytön koulutus ei kuitenkaan ole investointia.

Ensikertainen kalustaminen on irtainta omaisuutta, joka hankitaan kohteen uudisrakentamisen tai perusrantamisen yhteydessä. Ensikertainen kalustaminen käsitellään yhtenä pysyvien vastaavien kohteena, vaikka sen hankinta kertyisi pidemmällä aikavälillä ja useammista pienemmistä hankinnoista. Lisähankinnat ensikertaiseen kalustamiseen ovat käyttötalousmenoja. Ensikertaisen kalustamisen suunnitelman mukainen poistolaskenta alkaa, kun koko kalustaminen on valmis.

Toimialan irtaimen omaisuuden hankintaesitykset toimitetaan taloussuunnitteluun toimialan budjettien-neuvottelumateriaalien yhteydessä.

Aineeton omaisuus

Aineettoman omaisuuden investoinnit suunnitellaan vuosille 2018–2027. Vuosien 2018–2021 hankkeet perustuvat tietohallinnon johtoryhmän toimialojen esityksistä tekemään priorisointiin. Aineettoman omaisuuden budjetointivastuu on tietohallinnon palvelukeskuksella ja määrärahat budjetoidaan kohdetasolla (sisäinen tilaus). Aineettomien hyödykkeiden hankintamenoista, muun muassa muista pitkävaikutteisista menoista, tehtävät poistot aloitetaan yleensä heti menojen syntymistilikautena.

Osakkeet ja osuudet

Osakkeiden ja osuuksien budjetointivastuu on taloussuunnittelulla, joka pyytää tiedot toimialoilta. Tilakeskus vastaa kaupungin omistamien asunto- ja kiinteistöyhtiöiden osakkeiden myyntitulojen (sekä käyttöta-

louteen budjetoitavat myyntivoitot että investointiosan tuloiksi budjetoitavat tasearvot) arvioinnista ja budjetoinnista.

Rakentaminen

Tilakeskus vastaa uudisrakentamisen, korjausrakentamisen ja vuokra- ja osaketilojen muutostöiden budjetoinnista investointiosaan kohdetasolla (sisäinen tilaus).

Kiinteä omaisuus ja julkinen käyttöomaisuus

Maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimiala vastaa kiinteän omaisuuden sekä julkisen käyttöomaisuuden hankeryhmien budjetoinnista.

9.3 Toimitilainvestointien valmistelu

Muutosesitykset voimassaolevaan toimitilainvestointiohjelmaan laaditaan tilakeskuksen toimialoille 26.1.2017 lähettämän ohjekirjeen mukaisesti (liite 8).

Toimialat toimittavat kaikki toimialan johdon hyväksymät toimitiloihin liittyvät esitykset kootusti tilakeskukseen 28.2.2017 mennessä (yksityiskohtaiset ohjeet, ks. liitteet 9 - 13).

Vuosikorjaustyöesitykset vuodelle 2018 toimitetaan erikseen toimitettavan ohjeen mukaisesti 28.4.2017 mennessä palveluvastaava Pauli Pesoselle. Vuosikorjaustyöesitykset koskevat alle 10 000 € korjaustöitä.

Käyttötalousvaikutusten arviointimateriaali palautetaan Risto Adlerille 15.8.2017 mennessä. Arviot liitetään syksyllä lautakuntien talousarvioesityksiin.

Lisätietoja toimitilaesityksistä tilakeskuksessa antaa hankeohjelmoija Risto Adler, p. 09 8392 9170.

9.4 Tietojärjestelmäinvestointien sekä tietohallinnon palvelukeskuksen käyttötalouden talousarvioesityksen valmistelu

Tietohallinto esittää keskitetysti määrärahat palvelutoiminnan kehittämiseen liittyvien suunnitelmiensa sekä toimialojen toimittamien esitysten perusteella.

Jotta tietohallinto voi tehdä talousarvioesityksen tarvittavista määrärahoista, toimialojen on toimitettava tietohallinnon ICT-palvelukoordinaattoreille 6.3.2017 mennessä uusimmat hanke-ehdotukset ja 18.4.2017 mennessä käyttötalousarviot uusista toimipisteistä ja laitteista. Tätä ennen esitykset tulee käsitellä yhdessä ICT-palvelukoordinaattoreiden kanssa.

Investointiohjelman sekä sähköisten palveluiden tuotejonoa optimoidaan kvartaalipohjaisesti. Investointiohjelman tuotejonoa käsitellään tietohallinnon ohjausryhmässä, ja sähköisten palvelujen tuotejonoa käsitellään sähköisten palvelujen ohjausryhmässä. Toimialan tulee tarkastaa aiemmin esitettyjen ja edelleen validien ICT-hanke-ehdotusten hyöty-kustannuslaskelmat sekä päivittää käynnissä olevien hankkeiden hyöty-kustannuslaskelmat tietohallinnon ohjausryhmän arviointia varten 6.3.2017 mennessä. Investointiohjelman tuotejono on saatavilla toimialan ICT-palvelukoordinaattorien kautta.

Investointiohjelman optimaalista käyttöä varten valmistellaan tuotejonossa ohjelman ulkopuolella olevat 1-3 tärkeintä hanketta kilpailutusasiakirjojen osalta mahdollisimman valmiiksi kvartaalipohjaista optimointia varten. Tietohallinto käynnistää hankkeiden määrittelyprosessin.

9.4.1 Tietojärjestelmäinvestoinnit

Toimialan tulee valita hankeideoistaan parhaat tuottavuusideat ja pakolliset lakisääteiset muutokset. Myös lakisääteisistä muutoksista tulee täyttää idean esittely.

Toimialan uusista hanke-ehdotuksista tulee täyttää idean esittely (Liite 14: Idean esittelypohja). Hanke-ehdotukset on käsitelty toimialan omassa johtoryhmässä ja toimialan talous- ja hallintojohtaja on ne hyväksynyt. Yli 1 miljoonan euron hankkeista (investointi + 4 vuoden käyttökulut) tulee täyttää myös erillinen arviointikehikko (Liite 15: Arviointikehikko tietojärjestelmähankkeille ja projekteille). Muiden kuin lakiin perustuvien uusien hankkeiden tulee täyttää kaupungin säästöperusteet eli hankkeen on maksettava itsensä takaisin neljässä vuodessa ja toimialan tulee tehdä omille hankkeilleen keskinäinen priorisointi. Toimialojen tulee lunastaa päättäneiden investointien osalta hyöty-kustannuslaskelmissaan ilmoittamansa hyödyt.

Hanke-esityksiin liittyvät hankkeen aikaiset koulutustarpeet on esitettävä idean esittelykalvoilla. Hankkeen aikaiset koulutuskulut (pääkäyttäjä- ja loppukäyttäjäkoulutukset) ovat käyttötalousmenoa, johon toimialojen tulee varautua.

Tietohallinto luo toimialojen esityksistä tuottavuuspriorisointiin pohjautuvan esityksen uudeksi investointiohjelmaksi tietohallinnon ohjausryhmään hyväksyttäväksi.

9.4.2 Käyttötalous

Käyttötalouteen liittyviä kustannuksia ovat mm. tietojärjestelmien hankintaan liittyvät ylläpito- ja käyttömenot, käyttöoikeusmaksut, työasemahankinnat sekä mahdolliset tietoliikennekuluihin vaikuttavat seikat (esim. uudet toimipisteet). Hankkeisiin liittyvät käyttötalousarviot tulee toimittaa hanke-ehdotusten mukana tietohallintoon ICT-palvelukoordinaattorille.

Käyttötalouteen liittyen toimialan on ilmoitettava liitteenä olevilla pohjilla uusista kohteista/laitteista seuraavat tiedot (Liite 16: Muutokset toimipisteissä ja työasemissa ja Liite 17: Tietoliikennemuutokset):

- Täysin uusi toimipiste, johon tarvitaan uudet laitteet
- Henkilöstömäärän lisäykset
- Erityistarpeet, jotka vaikuttavat olemassa oleviin leasinglaitteisiin (esim. toimintatavan muutos, leasingajan keskeytys ja toimialan itsensä kustantamien laitteiden kuten tablettien ottaminen tilalle)

Huom! Tietohallinto sitoutuu ajoissa ilmoitettuihin ja sovittuihin muutoksiin, mikäli tietohallinnon käyttöal-
lousvaikutukset huomioidaan. Muussa tapauksessa palvelutasoa ja rahoitusta ei voida luvata.

Toimialojen tulee itse varautua omassa talousarviossaan seuraaviin käyttötalouskuluihin:

- Mobiili- ja tablettipäätelaitteista aiheutuvat hankinta- ja käyttökulut.
- Puhelinliikenteestä aiheutuvat kulut.
- 3G (4G)-yhteyksien käytöstä ja vuokrista aiheutuvat kulut.
- Vakioimattomat, yksittäisissä työasemissa tai vain joissakin yksiköissä käytössä olevat ohjelmat (esim. Adobe-julkaisutuotanto- ja kuvankäsittelyohjelmat, koulujen opetusohjelmat).
- Tulostuskustannukset osana pilvitulostusratkaisua.
- Leasingtyöasemien osalta laitteilla on vuokra-ajan kattava laajennettu takuu. Takuun jälkeisistä työasemien tarvikkeisiin tai huoltokuluihin kuluvista menoista vastaa käyttäjäyksikkö.
- Kannettaviin tarvittavat lisätarvikkeet: näppäimistöt, telakat, ergonomiahiiret ja laukut sekä lisä- ja erikoisnäytöt.
- Lisätarvikkeiden osalta takuun jälkeiset tarvikkeisiin tai huoltokuluihin kuluvat menot.
- Palauttamatta jääneet tai kadonneet leasinglaitteet.

- Mahdolliset työasematoimitukseen liittyvien lisätöiden, -asennuksien, -ohjelmien tai -palvelujen kustannukset (esim. koulu- ja päiväkotikohtaiset opetusohjelmat).
- Ulkopuolisten hallinnoimien tietojärjestelmien ylläpito-, käyttö- tai tukikulut (esim. Trafin ajoneuvorekisteri, ulkoisten tiedonhakupalveluiden käyttö).
- Toimialojen varaamien domain-nimien vuokrat ja niihin liittyvät www-palvelu- yms. kustannukset.
- Tietotekniikan käyttöön liittyvät koulutuskulut ja ohjelmien koulutuskulut.
- Hankkeiden pääkäyttäjä- ja loppukäyttäjäkoulutuksien kulut.
- Tietohallinto varautuu Tiedolla johtamisen ratkaisun käyttöönottoon liittyen omassa käyttötalous-suunnitelmassaan 300 käyttäjän lisensointiin (50 käyttäjää / toimiala). Toimialat varautuvat käyttö-taloussuunnitelmissaan Tiedolla johtamisen ratkaisun mahdolliseen lisäkäyttöön (7 € / käyttäjä / kk).

9.4.3 Tietohallinto - Talousarvioesityksen valmistelun aikataulu

1. Uudet investointiesitykset toimitettava ICT-palvelukoordinaattoreille 6.3.2017 mennessä:
 - Idean esittely kalvoilla (sis. hyöty-kustannuslaskelma) (Liite 14)
 - yli 1 miljoonan euron (sis. investointi ja 4 vuoden käyttötalouskulut) euron hankkeista liitteenä arviointikehikko (Liite 15)
2. Käyttötalousarviot uusista toimipisteistä ja laitteista 18.4.2017 mennessä (Liitteet 16 ja 17)
3. Investointiohjelman käsittelyaikataulu:
 - Tietohallinnon ohjausryhmän ensimmäinen käsittely 10.3.2017
 - Tietohallinnon ohjausryhmän toinen käsittely tarvittaessa 15.5.2017
 - Tietohallinnon ohjausryhmä 9.6.2017, talousraamiesitys
 - Tarvittaessa jatkokäsittely syksyn ohjausryhmissä
 - Tietohallinnon ohjausryhmä lokakuussa, talousraamin ja käynnissä olevien hankkeiden tarkennukset ja vaikutukset vuoden 2018 investointiohjelmaan

10. Budjetointijärjestelmä

10.1 Järjestelmän rakenne

Talousarvio ja -suunnitelma laaditaan SAP-budjetointijärjestelmässä. Budjetointijärjestelmä sisältää henkilöstömenosuunnittelun, muun käyttötalouden suunnittelun, investointisuunnittelun sekä rahoituserien suunnittelun.

Budjettiluvut syötetään toimialojen toimesta sekä talousarviovuodelle 2018 että taloussuunnitelmavuosille 2019–2021. Jatkovuosien luvut tulee suunnitella vähintään talousarviokirjan mukaisella tehtäväalueella ja tiliryhmätasolla.

Suunnitteluhierarkia koostuu seuraavista tasoista:

- yritystaso (esim. Vantaan kaupunki, Keski-Uudenmaan pelastuslaitos, Marja-Vantaa rahasto)
- toimialataso (esim. Sosiaali- ja terveystoimi)
- tulosalue (toimialojen määrittelemä)
- tulosityksikköryhmätaso (toimialojen määrittelemä)
- tulosityksikkötaso (toimialojen määrittelemä)

Talousarviokirjaan kootaan Vantaan kaupungin osalta tehtäväalueelliset tiedot sekä lisäksi yritystason tiedot liikelaitoksista ja rahastoista. Investoinnit esitetään talousarviokirjassa hankeryhmittäin aiemman käytännön mukaisesti.

Jokaisella toimialalla, liikelaitoksella ja rahastolla tulee olla nimettynä yksi tai useampi SAP-budjetoinnin pääkäyttäjä, jotka vastaavat siitä, että budjetointiprosessi etenee ko. organisaatiossa kaupunkitason valmisteluajataulun ja -ohjeistusten mukaisesti, ja että budjetointiluvut ovat kokonaisuuden osalta oikein koko suunnittelukaudelle.

Toimialojen SAP-budjetoinnin pääkäyttäjät vastaavat osaltaan siitä, että toimialan budjetoijilla on tarvitsemansa käyttöoikeudet ja riittävä järjestelmän käytön osaaminen budjetointiprosessin käynnistyessä. Taloussuunnittelu järjestää keskitetysti budjetointijärjestelmän koulutuksia toimialojen ilmoittamien tarpeiden mukaisesti.

10.2 Suunnitteluhierarkian ylläpito

Taloussuunnitteluorganisaation tulosityksiköiden lisäykset, muutokset ja kohdennukset haetaan Efecte SSP:n kautta. Vakiohierarkiaan tehtävät muutokset toteutetaan talouspalvelukeskuksessa, ja niiden kohdistusten muutokset suunnitteluhierarkiaan taloussuunnittelussa. Tulosityksiköt kytketään Efectessä ilmoitetun mukaisesti suunnitteluhierarkiaan.

Tulosityksikköhierarkiassa tapahtuneet muutokset kuluvan vuoden osalta suunnitteluvuoteen nähden tulee kohdistaa tulosityksiköittäin suunnitteluvuoden tulosityksikköryhmään. Taloussuunnittelu päivittää suuret organisaatiomuutokset suunnitteluhierarkiaan yhteistyössä talouspalvelukeskuksen ja toimialan kanssa.

Tavoiterivihierarkian ylläpito

Uusista avattavista tileistä on lähetettävä tieto taloussuunnitteluun ja talouspalvelukeskukseen, jotta ne voidaan päivittää tavoitehierarkiaan.

Kaikista muutoksista organisaatiohierarkiaan tulee ottaa yhteyttä taloussuunnitteluun 31.8.2017 mennessä. SAP-pääkäyttäjät antavat lisäohjeita hierarkiamuutosten huomioinnista käyttösuunnitelmien osalta.

10.3 Talousarvioprosessin päävaiheet taloussuunnittelujärjestelmän näkökulmasta

- Taloussuunnittelun pääkäyttäjä vaihtaa suunnittelukauden seuraavalle taloussuunnitelmakaudelle.
- Taloussuunnittelun pääkäyttäjä lataa henkilöstömenosuunnitteluun maaliskuun palkanmaksun mukaiset budjetoidut toimet.
- Taloussuunnittelun pääkäyttäjä muuttaa sivukulut taloussuunnittelun tarkistamien sivukuluprosenttien mukaisesti sekä lisää laskentaa varten mahdollisen palkankorotusprosentin.
- Toimialat tarkistavat TS laadintaohjeen sekä muun ohjeistuksen mukaisesti budjetoidut toimet sekä pyytävät tarkistettujen tietojen uudelleen latauksen.
- Muut kuin budjetoitujen toimien henkilöstömenot syötetään henkilöstömenosuunnittelun lukittujen tilien lomakkeen kautta.
- Muiden kuin henkilöstömenojen määrärahat voi toimialan pääkäyttäjä kopioida edellisen käyttösuunnitelman mukaisesti. Tällöin menoja voidaan korottaa halutulla prosentilla. Huomioitavaa on, että toimialalla voi olla sellaisille tulosityksiköille käyttösuunnitelma, jolle ei enää seuraavalla kierroksella budjetoida tai suuria summia tileillä, joille ei seuraavalla kierroksella ole tarve budjetoida.
- Sisäiset vuokrat ladataan järjestelmään taloussuunnittelun pääkäyttäjän toimesta tilojen tarkistusprosessin jälkeen. Tarkempi ohje kohdassa 6.4.4 Sisäiset vuokrat.
- Toimialat tekevät keskitetysti toimialaesityksestä lautakuntapäätöksen SAP:iin ja tarkistavat, että se on kaupunginhallituksen päättämän kehyksen mukainen.
- Lautakuntakäsittelypäivien jälkeen toimialat tekevät järjestelmään uuden lautakuntapäätöksen.
- Taloussuunnittelu jatkaa talousarvion valmisteluprosessia. Taloussuunnittelupuoli suljetaan toimialojen käyttäjiltä käyttösuunnitelmavaiheeseen asti.

11. Taloussuunnitelmakirjan materiaalien toimittaminen

Talousarviotiedot tulee olla kaupunginjohtajan toimialan osalta valmiina SAP-järjestelmässä 22.6.2017 mennessä ja muiden toimialojen osalta 27.8.2017 mennessä.

Toimielimen talousarvioesityksen tekstit ja tunnusluvut sekä talousarviokirjan investointiosaan tulevat materiaalit toimitetaan taloussuunnitteluun lautakuntakäsittelyn jälkeen. Kajon, Konsaksen ja Maton osalta toimitus viimeistään 8.9.2017 ja Sivin ja Sosterin osalta viimeistään 15.9.2017. Tekstit toimitetaan Word-muodossa, tunnuslukutaulukot ja investointien kohdetaulukot Excel-muodossa. Taloussuunnittelu antaa toimialojen valmistelijoille erilliset ohjeet materiaalien toimittamisesta.

Tiivis talousarvion käsittelyaikataulu aiheuttaa haasteita keskitetylle valmistelulle sekä talousarvion taitto- ja käännöstyölle. Materiaalit tulee toimittaa täydellisinä annettuihin määräaikoihin mennessä, ja materiaalien toimittamisen jälkeen niihin mahdollisesti tehdyistä muutoksista tulee ilmoittaa aina taloussuunnitteluun Päivi Kunnakselle.

12. Liitteet

Liite 1	Taloussuunnitelman 2018–2021 ja sitovien tavoitteiden laadintaprosessin aikataulu (Word)
Liite 2	Toimialan ja tulosalueen tulokorttipohjat (Excel)
Liite 3	Toimialan ja tulosalueen tulokortin tiivistelmä (PowerPoint)
Liite 4	Henkilöstö- ja henkilöstömenosuunnitelma 2018–2021 (PowerPoint)
Liite 5	Koulutussuunnitelmapohja 2018 (Excel)
Liite 6	Mallitekstipohjat toimiala ja tehtäväalue yhteensä (Word)

Henkilöstömenosuunnittelu

Liite 7	Uudet budjetoidut toimet (Excel)
---------	----------------------------------

Toimitilainvestoinnit

Liite 8	Ohje: toimitilainvestointiohjelma 2018 (Word)
Liitteet 9-11	Investointiohjelmataulukot hankeryhmittäin (Excel)
Liite 12	Menettelytapaohjeet uusia toimitiloja hankittaessa (Pdf)
Liite 13	Ohje: Modelspace–Vantaan investointisuunnittelu (Pdf)

Tietohallinnon investoinnit

Liite 14	Idean esittelypohja (PowerPoint)
Liite 15	Arviointikehikko tietojärjestelmähankkeille ja projekteille (Word)
Liite 16	Muutokset toimipisteissä ja työasemissa (Excel)
Liite 17	Tietoliikennemuutokset (Excel)

LIITE 1. Taloussuunnitelman 2018–2021 laadinta-aikataulu

	<u>Pvm</u>
<u>TAMMIKUU</u>	
Talous- ja strategiafoorumi 1	20.1.2017
Tilakeskus toimittaa ohjekirjeen toimitilainvestointiohjelman tarkistamisesta	26.1.2017
<u>HELMIKUU</u>	
Hankejohtoryhmä I	16.2.2017
Tarkistettu investointiohjelma ja toimitilojen hanke-esitykset hankekortteineen Ris-to Adlerille	28.2.2017
Pihojen korjauksia koskevat esitykset Ulla Puranen-Mashalalle	28.2.2017
Keittiölaitteiden korjausesitykset Tarja Aaltolalle	28.2.2017
Ohjeet toimialan ja tulosalueen henkilöstö- ja koulutussuunnitelman laatimiseksi Avaimessa	28.2.2017
<u>MAALISKUU</u>	
Talous- ja strategiafoorumi 2	1.3.2017
Kaupunginvaltuusto, KV info; hyvinvointiraportti	2.3.2017
Toimialojen toimitettava tietohallinnon ICT-palvelukoordinaattoreille uusimmat tietohallinnon hanke-ehdotukset	6.3.2017
Kaupunginvaltuuston arviointi- ja lähetekeskusteluseminaari; toimintaympäristö-analysit toimialoittain	23.3.2017
Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun workshop I	27.3.2017
Tilakeskus toimittaa toimialoille Kiha-järjestelmän aineistosta excel-tiedoston, josta tarkistetaan käytössä olevat toimitilat, kustannuspaikat ja neliömäärät	27.3.2017
Kaupunginvaltuusto; KV info	30.3.2017
<u>HUHTIKUU</u>	
<i>Toimialojen kehysneuvottelut:</i>	
Maankäytön kehysneuvottelu	4.4.2017
Sosiaali- ja terveystoimen kehysneuvottelu	7.4.2017
KJ toimialan kehysneuvottelu	11.4.2017
Konserni- ja asukaspalvelut kehysneuvottelu	11.4.2017
Sivistystoimen kehysneuvottelu	12.4.2017
Toimialat toimittavat tarkistettut toimitila-aineistot sähköpostilla Tilakeskukseen Ritva Laasoselle	13.4.2017
Toimialojen toimitettava ICT-palvelukoordinaattorille käyttötalousarviot uusista toimipisteistä ja laitteista	18.4.2017
Budjetoitujen toimien tiedot tarkistettavissa SAP:ssa viimeistään	18.4.2017
Hankejohtoryhmä II	18.4.2017
Budjetoitavat Varhe-maksut lähetetään toimialoille	20.4.2017
Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun workshop II	21.4.2017
Kaupunginhallitus; taloussuunnitelman laadintaohjeen käsittely	24.4.2017

Ehdotukset vuosikorjausohjelmaan vuodelle 2018 kirjataan Manageriin viimeistään 30.4.2017

TOUKOKUU

Hankejohtoryhmä III	2.5.2017
Talous- ja strategiafoorumi 3	4.5.2017
Kaupunginvaltuusto, KV info; kehysvalmistelun esittely, sitovien tavoitteiden aihiot	4.5.2017
Kaupunginhallitus; kehyksen valmistelutilanteen esittely	8.5.2017
Osavuosikatsausaineisto 1/2017 (1.1.-30.4.) aineiston toimitus taloussuunnitteluun	12.5.2017
Kevään 2017 aikana päivitetty toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma toimitettava riskienhallintapäällikkö Heikki Kankaalle (heikki.t.kangas@vantaa.fi)	12.5.2017
Taloussuunnittelu lataa toimialojen ilmoittamilla muutoksilla korjatut vuokrat SAP taloussuunnittelujärjestelmään	15.5.2017
Hankejohtoryhmä IV	18.5.2017
Ostoyksikkö ilmoittaa käyttäjäpalveluiden palvelutuottajien arvioidut hinnannmuutokset vuodelle 2018	19.5.2017
Kaupunginhallitus; kehyksen ja luonnosten sitoviksi tavoitteiksi käsittely	22.5.2017
Investointien käyttötalousvaikutukset pohjatiedosto toimitetaan toimialoille	31.5.2017

KESÄKUU

Kaupunginvaltuusto; kehys ja sitovat tavoitteet tiedoksi	12.6.2017
Talousarviotiedot SAP:ssa kaupunginjohtajan toimialan osalta viimeistään	22.6.2017

ELOKUU

Käyttötalousvaikutusten arviointimateriaali palautetaan Risto Adlerille viimeistään	15.8.2017
Hankejohtoryhmä V	15.8.2017
Kaupunginvaltuuston seminaari; strategia, taloussuunnitelma	17.-18.8.2017
Talous- ja strategiafoorumi 4	24.8.2017
<i>Toimialojen budjettineuvottelut:</i>	
Konserni- ja asukaspalvelujen budjettineuvottelu	22.8.2017
Sosiaali- ja terveystoimen budjettineuvottelu	23.8.2017
Sivistystoimen budjettineuvottelu	24.8.2017
Maankäytön budjettineuvottelu	25.8.2017
KJ toimialan budjettineuvottelu	31.8.2017
Talousarviotiedot (paitsi Kajo jo 22.6.) SAP:ssa viimeistään	27.8.2017
Hankejohtoryhmä VI	30.8.2017
Organisaatiota tai hierarkiaa koskevat muutokset tulee ilmoittaa taloussuunnitteluun viimeistään	31.8.2017

SYYSKUU

Toimialan budjettineuvotteluissa vahvistetut henkilöstö- ja koulutussuunnitelmat palautetaan henkilöstökeskukseen Anne-Maria Kuroselle	4.9.2017 Konsas, Soster, Sivi, Mato 7.9.2017 Kajo
Kaupunginvaltuuston iltakoulu; investointiohjelma, yhtiöesittelyt	7.9.2017

Lautakuntakäsittelyt, viikot 36–37	4.-13.9.2017
Toimielimen talousarvioesityksen tekstit ja tunnusluvut sekä talousarviokirjan investointiosan materiaalit taloussuunnittelun Päivi Kunnakselle viimeistään	8.9.2017 Kajo, Konsas, Mato 15.9.2017 Sivi, Soster
Palveluverkkoa koskevat suunnittelutiedot tarkastettuna MapInfo-tietokannassa	8.9.2017
Osavuositarkastusaineisto 2/2017 (1.1.-31.8.) aineiston toimitus taloussuunnitteluun	15.9.2017

LOKAKUU

Hankejohtoryhmä VII	3.10.2017
Talous- ja strategiafoorumi 5	4.10.2017
Kaupunginjohtajan talousarvioesitys (YTR, lehdistö, TS-info 1)	9.10.2017
TS-info 2; toimialojen TS-esitykset	10.10.2017
Käyttösuunnitelmien laadintaohje toimialoille	12.10.2017
Valtuustoryhmät palauttavat talousarviota koskevat selvityspyynnöt	12.10.2017
Toimialojen vastaukset selvityspyyntöihin julkaistaan Extranetissä	18.10.2017
Valtuustoryhmät palauttavat muutosesitykset talousarvioon (korilista)	25.10.2017
Koonti muutospyyntöistä lähetetään neuvottelijoille (korilista)	26.10.2017
Valtuustoryhmien välinen TS neuvottelu & Kaupunginhallituksen talousarvioesitys	30.10.2017

MARRASKUU

Kaupunginvaltuuston iltakoulu; strategia	2.11.2017
Talous- ja strategiafoorumi 6	3.11.2017
Kaupunginvaltuusto; TS 2018–2021 päätös, veroprocenttipäätökset	13.11.2017

JOULUKUU

KJ 3. toimialatapaamiset:

Maankäytön toimialatapaaminen	1.12.2017
Sivistystoimen toimialatapaaminen	4.12.2017
Sosiaali- ja terveystoimen toimialatapaaminen	7.12.2017
KJ toimialan toimialatapaaminen	8.12.2017
Konserni- ja asukaspalvelujen toimialatapaaminen	8.12.2017
Syyskaudella 2017 päivitetty toimiala- ja liikelaitostasoinen riskienhallintasuunnitelma sekä arvio riskienhallinnassa onnistumisesta ja selonteko organisaation sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelyistä toimitetaan riskienhallintapäällikö Heikki Kankaalle	5.12.2017
Kaupunginvaltuusto; päätös valtuustokauden strategiasta	11.12.2017
Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnittelun workshop III	14.12.2017
Käyttösuunnitelmat ja työohjelmat 2018 käsitelty lauta- ja johtokunnissa (pl. Sivin lautakunnat tammikuun alku 2018)	31.12.2017